

12e jaargang no. 2

15 juni 1993

Gildebrief

*Paltrok 'De Eenhoorn',
Haarlem.*

Molen „De Eenhoorn“ Haarlem

VRIJWILLIGE

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

Verenigingsorgaan van het Gilde van Vrijwillige Molenaars verschijnt 4x per jaar.
De oplage is 1500 exemplaren.

Redactie: G.J. Pouw, D.J. Braay en J.P. Kurver

Redactie-adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars p/a Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden
tel. 02159-45428

Secretariaat: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Postgirorekening: 2144780 t.n.v.:
Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Naarden

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay,
De Omloop 18, 1566 GW Assendelft
tel. 02987-5763

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Penningmeester: Gerard Barendse,
Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel. 01749-45580.

Examencoördinator: Jan Spruit,
Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen,
tel. 01802-2613

Biotoopwacht: E. Smit,
Esdoornlaan 61, 1521 EC Wormerveer,
tel. 075-283123

Gildeverzekeringen: J. van Loenen,
Arendshorst 34, 37762 RV Barneveld
tel. 03420-90894

Bliksemafleidercontrole: D.J. Abelskamp,
Laan 1940-1945 nr. 2, 7231 GL Warnsveld,
tel. 05750-25068

Ledenadministratie: Mevr. E.N. Pouw-Schipper,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden,
tel. 02159-45428

Contactpersoon voor de afdelingen:

Gerard Sturkenboom,
Biss. Amoutlaan 14, 5591 BL Heeze,
tel. 04907-62602

Publicaties/redactie: Gerrit Pouw,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden,
tel. 02159-45428

Algemeen: Peter de Moes,
Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum,
tel. 035-215772

ADVERTENTIES

Voor bedrijven of instellingen, die materialen en/of diensten aanbieden welke direct of indirect te maken hebben met de molens, staat de mogelijkheid open te adverteren.
Advertentietarieven op aanvraag.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

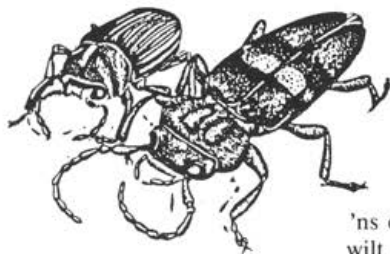
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schadeposten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor.
Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Oók als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loep wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

't GAANDE WERK

De ledenvergadering van het Gilde ligt inmiddels al weer enkele maanden achter ons, maar een staartje ervan kunt u nog meebeleven in deze Gildebrief. Ir. J.C. Keller was zo vriendelijk de hoofdlijnen van zijn betoog dat hij 's middags voor een goed gevulde zaal van hotel Haarhuis hield, op papier te zetten.

Veel positieve reacties ontvingen wij naar aanleiding van het verschijnen van een gedeelte van de Basis-cursus Opleiding Vrijwillig Molenaar. Lang verwacht en toch gekomen. Het bestuur maakt zijn complimenten aan de lesstofcommissie. Het resultaat mag gezien worden. Veel instructeurs en leden in opleiding kunnen nu nog beter aan de slag bij het aanleren resp. leren van de theorie en de geslaagde leden hebben eindelijk alle verbrokkelde theoretische kennis eens netjes op een rijtje staan. Wordt vervolgd!

In deze Gildebrief treft u het in de vorige uitgave beloofde bomenverhaal aan. Op bestuurlijk niveau is inmiddels gesproken over mogelijke strategieën om de bomenlobby aan te pakken teneinde de windvang van molens niet nog meer aan te tasten.

Verder in deze uitgave 'Het Weer', 'De Molenzaak' en een eerste indruk van de Nationale Molendag 1993.

Prettige zomer (wellicht een molen-)vakantie toegewenst.

Dick Jan Braay, voorzitter

Bij het ter perse gaan van deze Gildebrief bereikte ons het droevige bericht dat de Hr. Fauel plotseling is overleden. In de volgende uitgave zullen wij hier meer aandacht aan besteden.

JAARVERSLAG OVER 1992

20 Jaar Gilde van Vrijwillige Molenaars

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars bestond in 1992 officieel 20 jaar ¹⁾, en het spreekt voor zich dat het bestuur dit feit niet ongemerkt heeft laten passeren. Alle leden hebben ter gelegenheid van het jubileum - gelijktijdig met De Gildebrief 1/92 - een linnen tas met Gilde-embleem ontvangen. Daarnaast werd tijdens de ledenvergadering het nieuwe promotiemateriaal gepresenteerd. Ook in De Gildebrief is in een aantal artikelen aandacht aan het tweede decennium van de vereniging geschonken, waarbij onder andere de ervaringen van de 1e, de 250e, de 500e en de 750e geslaagde vrijwilliger stonden beschreven. Het voornemen bestaat om ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het GVM meer activiteiten te gaan organiseren.

Ledenbestand

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars kende aan het einde van het verslagjaar 1486 leden (1991: 1422), die kunnen worden onderverdeeld in de volgende categorieën:

* lid in opleiding:	626	(599) ²⁾
* geslaagd lid:	642	(614)
* instructeur vakmolenaar:	25	(21)
* instructeur vrijwilliger:	47	(45)
* donateur:	37	(36)
* speciaal donateur:	106	(104)
* erelid:	3	(3)

Op basis van de statistieken kan men concluderen dat het GVM een gestage groei doormaakt. Naar aanleiding van de wervingscampagne, die tijdens de Ledenvergadering op 4 april te Arnhem werd gestart, is het aantal aanvragen om informatie over het Gilde en het aantal aanmeldingen beduidend

toegenomen. Aanleiding voor de campagne is het geconstateerde tekort aan vrijwillige molenaars in sommige streken van het land. Daarnaast bleek het restant van de oude folders achterhaalde gegevens te bevatten, waardoor ze niet zondermeer konden worden gebruikt. Het bestuur hoopt dat de belangstelling niet van tijdelijke aard zal zijn maar dat de campagne als resultaat zal hebben dat het aantal gediplomeerde vrijwillige molenaars toeneemt, en dat als gevolg daarvan het aantal draaiende molens ook groter zal zijn.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur, waarvan de samenstelling ³⁾ ongewijzigd bleef, kwam in het verslagjaar 10 maal bijeen. Als vaste gasten waren Eric Zwijnenberg (namens DHM), Jan Kurver, Ed van der Woude en Dick Jan Abelskamp (beiden namens de afdeling Gelderland) regelmatig aanwezig. Hoewel de toehoorders vaak een positieve bijdrage aan de discussies en de gezelligheid leveren, heeft het bestuur de behoefte gevoeld om ook in klein comité te vergaderen. Afgesproken is daarom dat de bestuursvergaderingen afwisselend breed en smal, respectievelijk met en zonder toehoorders, zullen zijn. Tijdens de vergadering op 6 mei te Heeze was het afdelingsbestuur Noord-Brabant aanwezig om met het bestuur van gedachten te wisselen over een aantal specifiek Brabantse aangelegenheden en zaken van landelijk belang. Het bestuur staat zeer positief tegenover deze vorm van direct overleg en stelt ook andere

1) oprichting: 15 april 1972

2) (...) cijfers 1991

3) Gerard Barendse, Dick Jan Braay, Peter de Moes, Gerrit Pouw, Jan Spruit, Gerard Sturkenboom en Boudewijn van Weel

afdelingen in de gelegenheid hier - indien er behoefte aan bestaat - gebruik van te maken.

Op 13 juli en op 17 september kwam het bestuur in Maarssen bijeen om met de auteurs van de Informatie Standerdmolen te praten over de mogelijkheden om het boek, want dat was het inmiddels geworden, uit te geven. Helaas is het niet mogelijk gebleken met de heren Zweers, Scheirs en Tijman tot overeenstemming te komen over een voor het GVM financieel haalbare uitgave. Naar aanleiding van deze voor beide partijen nare ervaring heeft het bestuur besloten om richtlijnen voor de uitgave van Gilde Informaties op te stellen, waardoor het uitbrengen van publicaties in de toekomst hopelijk zonder problemen kan geschieden. Het bestuur hoopt overigens van harte dat het de auteurs alsnog lukt het Standerdmolenboek elders wel uit te doen geven; wij verwachten dat er zeker ook binnen het GVM grote belangstelling voor bestaat.

Verzekeringen

In het eerste jaar dat Jan van Loenen de administratie van de Gilde-verzekeringen onder zijn hoede had, werden er in het verslagjaar totaal 980 certificaten uitgeschreven, waarvan:

* 520 polissen voor de **ongevallen verzekering** (510).

* 460 polissen voor de **WA-plus verzekering** (429).

In het verslag van de Gilde-verzekeringen geeft Van Loenen niet alleen een overzicht van de verzekeringen en schademeldingen, maar doet hij tevens aanbevelingen ter verbetering van deze Gilde-service. Het bestuur zal naar aanleiding hiervan met Jan in overleg treden om te bezien in hoeverre en op welke wijze zijn voorstellen gerealiseerd kunnen worden.

Bestuursexcursie 1992

Het bestuur bracht op vrijdag 27 en zaterdag 28 maart een bezoek aan de afdeling Friesland. Op vrijdagavond was er een bijeenkomst met leden van het afdelingsbestuur en een aantal instructeurs van het GVM in de molen te Sexbierum. Op zaterdag werden er bezoeken gebracht aan de instructiemolens te Marssum, Birdaard, Kollum en Heerenveen. Het bestuur ziet terug op een zeer geslaagde excursie en zij heeft er alle vertrouwen in dat de belangen van de Friese leden van het GVM door het nog jonge afdelingsbestuur goed en enthousiast zullen worden behartigd.

Inmiddels wordt de excursie 1993, waarvoor het bestuur is uitgenodigd door de afdeling Limburg, voorbereid.

De examens

Ter afronding van de opleiding werden er door de afdelingsbesturen 48 kandidaten voor het examen

MOGEN WIJ HET EVEN MET U HEBBEN OVER HET GEZICHT VAN UW BEDRIJF?

Wilhelmina levert bedrijfskleding in vele uitvoeringen, modellen en materialen. Maar ook effectmatten, poetsdoeken, kleefzwabbers en handdoek- en zeepautomaten. Afname van deze producten en nog vele andere in combinatie met Wilhelmina's unieke huurservice geeft u de zekerheid van altijd schoon en compleet materiaal. Want zeg nu zelf, een onverzorgd bedrijf dat is toch zeker geen gezicht.

Wilhelmina werkt aan schoner werken.

Wilhelmina Textielreiniging bv
Kanaaldijk Zuid-West 9
5706 LD HELMOND
Tel. 04920-35820

Wilhelmina

werkt aan schoner werken

voor vrijwillig molenaar voorgedragen. Ten gevolge van omstandigheden moesten twee kandidaten afhaken, waardoor er tijdens de voor- en najaars-examens door de Examencommissie van De Hollandsche Molen op verschillende molens uiteindelijk 46 kandidaten aan de tand werden gevoeld. Hier-van bleken 36 kandidaten over voldoende ervaring en kennis te beschikken, zodat zij zich na het exa-men vrijwillig molenaar mogen noemen. De getuig-schriften werden uitgereikt op de jubileumvergade-ring van De Hollandsche Molen op 6 maart jl. in de RAI te Amsterdam. Het slagingspercentage over de beide examens bedroeg 78,3 %, een resultaat waar het GVM trots op kan zijn.

Tijdens de najaarsexamens zag het er lange tijd naar uit dat het slagingspercentage die ronde op 100 % zou komen te liggen; van de 17 kandidaten zakte er helaas één, waardoor de uitzonderlijke score niet gehaald kon worden.

De ledenvergadering

De ledenvergadering vond plaats op zaterdag 4 april in Hotel Haarhuis te Arnhem. In verband met het jubileum werden de aanwezigen door het bestuur getraceerd op een consumptie met gebak. Op de agenda stonden naast de gebruikelijke huis-houdelijke punten een tweetal wijzigingen van het Huishoudelijk Reglement, met betrekking tot het proefexamen (naam veranderd in: toelatingsex-a-men) en het bijhouden van het maalboekje (vooraf-gaand aan het herexamen). Beide voorstellen wer-den aangenomen. Van de zeven bestuursleden bleken er statutair maar liefst vier aftredend te zijn, hetgeen onder ander bij de heer L. Vellekoop en mevrouw P.D. Scholten-Ballast voor de nodige ver-ontrusting heeft gezorgd. Het bestuur heeft naar aanleiding van deze samenloop van omstandighe-den een rooster van aftreden opgesteld, waardoor iets dergelijks in de toekomst kan worden voorko-men. Ten gevolge hiervan kunnen er maximaal twee bestuursleden gelijktijdig aftreden.

Het middagprogramma werd verzorgd door de heer L.G.M. Visser, die een lezing hield over de bescherming van hout door middel van verf, en ons bestuurslid Peter de Moes, die een dialoog hield over de molens in Polen.

Overleg met De Hollandsche Molen

Het jaarlijks overleg tussen het Dagelijks Bestuur van Vereniging De Hollandsche Molen (DHM) en het bestuur van GVM vond plaats op 16 april te Amsterdam. Er werd gesproken over het herschrij-ven van de Richtlijnen voor het examen, de plannen om te komen tot een opleiding tot watermolenaar, de problematiek in Friesland en Gelderland, de uit-gave van een Informatie Standerdmolen en de Richtlijnen voor de Examencommissie.

De tekst van de Richtlijnen voor het examen (1983) is geactualiseerd en na een uitgebreide inspraakron-de, waarbij het bestuur van DHM, de Examencom-missie en de afdelingsbesturen betrokken waren,

vastgesteld. Omwille van de duidelijkheid is de naam veranderd in Examineisen.

Het bestuur van DHM heeft zich in principe bereid verklaard mee te gaan werken aan een opleiding tot watermolenaar, waarvoor de Examencommissie de examens zal gaan afnemen. Het GVM is de plannen momenteel in samenwerking met de afdelingen en deskundigen aan het uitwerken.

Bliksemafleidercontrole

Een van de activiteiten die het GVM ontplooit is de bliksemafleidercontrole onder leiding van de heer Dick Abelskamp. Vrijwillige molenaars kunnen de afleiderinstallatie van hun molen gratis laten contro-leren, waarbij NEN norm 1014 als uitgangspunt wordt gehanteerd. In het verslagjaar werden er door de controleurs, de heren D. Koens, L. Oostrom en P.J. van de Winkel, 25 molens gecontroleerd en werden er in de meetrapporten naast verslag van de controle ook aanbevelingen gedaan ter verbetering van de installatie. Een veel voorkomend euvel blijkt de weerstand tussen de roeden onderling en tussen de roeden en de askop te zijn, zelfs als ze zijn door-verbonden komt het voor dat de onderlinge weer-stand te groot is. En dit terwijl het wiekenkruis toch zo een vitaal onderdeel van de afleiderinstallatie is.

Het bestuur realiseert zich terdege dat de controle en het vaststellen van de gebreken op zich onvol-doende zijn; de bliksemafleidercontrole kan pas effectief zijn, indien de vastgestelde gebreken zullen worden opgeheven door een erkend installateur.

Nationale Molendag

De 20e Nationale Molendag vond plaats op 9 mei. Uit de verslagen van Hans Petit in het blad De Molenaar heeft u per provincie kunnen vernemen welke molens (het waren er maar liefst 633) er die dag hebben gedraaid of gemalen, en welke activitei-ten de molenaars zoal hebben ontwikkeld om het bezoek aan de molen op deze bijzondere dag extra aantrekkelijk te maken. Aangezien niet iedere vrij-williger op De Molenaar is geabonneerd, blijft een grote groep belangstellende molenaars van het ver-slag verstoken. Om ook deze groep leden te infor-meren heeft het bestuur Hans Petit verzocht om voortaan ook voor De Gildebrief een verslag te gaan schrijven.

Instructiedagen

In samenwerking met de Examencommissie heeft het bestuur in 1989, 1991 en 1992 een drietal toe-latingsexamen-instructiedagen ¹⁾ georganiseerd. De instructiedag is bedoeld voor de leden van het afde-lingsbestuur en de instructeurs die bij het afnemen van het toelatingsexamen betrokken zijn. Op een afdeling na hebben alle afdelingen aan een instruc-tiedag deelgenomen en het bestuur gaat ervan uit dat het - toch al hoge - examenresultaat mede ten-gevolge van deze instructie verbeterd is.

De 3e toelatingsexamen-instructiedag vond plaats

¹⁾ voorheen: proefexamen-instructiedagen

op zaterdag 4 juli op molen "De Zwaluw" te Hoogeveen. Aanwezig waren vertegenwoordigers van de afdelingen Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en leden van de Examencommissie.

Nu is gebleken dat de betrokkenen van alle georganiseerde instructiedagen het initiatief als positief hebben ervaren, wil het bestuur bezien of dergelijke dagen ook georganiseerd kunnen worden voor de instructeurs. De Examencommissie heeft zich inmiddels bereid getoond ook nu haar medewerking te verlenen. Gerard Sturkenboom zal ook deze dagen, waarvoor de afdelingen zich bij het bestuur kunnen aanmelden, gaan coördineren.

Overleg met het ambachtelijk korenmolenaarsgilde

Het jaarlijks overleg met het bestuur van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde (AKG), gehouden op 24 september te Uggelen, stond geheel in het teken van de Korenmolenaarscursus. Vooral naar aanleiding van de gefundeerde kritiek van Henk Demoet is de opzet van de cursus geëvalueerd en is men tot de conclusie gekomen dat er verbeteringen mogelijk waren. De gezamenlijke Cursuscommissie, waar Henk Demoet inmiddels ook deel van uitmaakt, heeft een gedetailleerd voorstel voor een nieuwe opzet voor de korenmolenaarscursus geformuleerd, dat onlangs aan de beide besturen ter goedkeuring is aangeboden. Het is de bedoeling dat de cursus nog dit najaar van start kan gaan. Het bestuur verwacht dat, nu de meeste bezwaren tegen de oude korenmolenaarscursus zijn weggenomen, de belangstelling voor de cursus weer zal toenemen, en dat menig korenmolenaar er zijn voordeel mee zal kunnen doen.

De contactdag 1992

De jaarlijkse Contactdag voor de afdelingen vond plaats op zaterdag 24 oktober in het zaaltje naast de Havekes Mölle in Twello. Op de agenda stonden punten die door de Examencommissie, de afdelingsbesturen en het bestuur werden ingediend. Er werd onder andere van gedachten gewisseld over de toelatingsexamen-instructiedagen, de opleiding tot watermolenaar, de inventarisatie van onderwerpen voor contactavonden, de uitgave van Informaties, de nieuwe opzet van de Korenmolenaarscursus en de Exameneisen.

Gelderland

Naar aanleiding van de discussie over de verkorte opleiding heeft het bestuur destijds geconstateerd dat er in de organisatie enkele veranderingen kunnen worden aangebracht, waardoor het functioneren van het afdelingsbestuur Gelderland kan worden verbeterd. Hiertoe heeft het bestuur overleg gevoerd met het bestuur van de SVGm en het afdelingsbestuur. Struikelblok is bij welke organisatie de verantwoordelijkheid voor de leden van het GVM en de opleiding zal komen te liggen. Om het gestagene overleg een nieuwe impuls te geven heeft het bestuur een intentieverklaring opgesteld,

bedoeld als principeovereenkomst en als uitgangspunt voor verder overleg over de Opleidingscommissie / het afdelingsbestuur. Het bestuur betreft ten eerste dat de tijd en energie die door beide partijen in het overleg zijn gestoken nog geen resultaat hebben opgeleverd.

Het bestuur is er inmiddels wel van overtuigd geraakt dat ook in Gelderland een zelfstandig afdelingsbestuur binnen de structuur van het GVM de beste garantie biedt voor het optimaal functioneren van het GVM. De bestuurlijke situatie wordt dan in Gelderland precies zoals in alle provincies het geval is, en waar de doelstellingen van het GVM reeds vele jaren zonder problemen in praktijk kunnen worden gebracht.

Friesland

Toen duidelijk werd dat ook het overleg met het bestuur van het Gild Fryske Mounders dreigde te verzanden in een eindeloos herhalen van standpunten, heeft het bestuur zich afgevraagd of doorgaan nog wel zinvol was. In navolging van de intentieverklaring voor de SVGm over de Opleidingscommissie heeft het bestuur - in samenspraak met het afdelingsbestuur Friesland - een verklaring opgesteld die aan het GFM zal worden aangeboden. Indien beide partijen het hierover eens kunnen worden zal het overleg over een mogelijke samenwerking hopelijk kunnen worden voortgezet.

Publicaties

De 11e jaargang van **De Gildebrief** bestond uit vier nummers, waarvan de bladzijden werden gevuld met verenigingsnieuws en artikelen over allerlei molenzaken.

Hoewel de Lesstofcommissie ⁵⁾ haar uiterste best heeft gedaan, is het door omstandigheden niet mogelijk gebleken het eerste gedeelte van de **Basis-cursus** nog in het verslagjaar aan de leden te versturen. Er is een ongelofelijke hoeveelheid werk verzet, hetgeen geresulteerd heeft in een volwaardige cursus, waarbij zeer veel aandacht aan zowel het leeraspect als de vormgeving is besteed. Een nieuwe cursus, die eigenlijk in niets te vergelijken valt met de stencils die de leden van het GVM in de begintijd als lesmateriaal kregen toegestuurd.

Helaas is het, mede door de energie die door de Lesstofcommissie in de Basis cursus is gestoken, niet gelukt om in 1992 een **Informatie** uit te geven. De uitgave van de Informatie Standerdmolen kon vanwege de omvang en de hoge kosten, die daarmee gepaard gaan, niet door het GVM worden uitgegeven. Het bestuur onderzoekt momenteel de mogelijkheid om op korte termijn toch een Informatie te doen verschijnen om zo een goede gewoonte in stand te houden.

Drietrapsfolder

Tijdens de ledenvergadering werd het nieuwe foldermateriaal van het GVM gepresenteerd. Op basis

⁵⁾ Sytske Wijsma, Jan Kurver, Peter de Moes, Gerrit Pouw en Gerbrand de Vries

van de aanbevelingen van de Werkgroep Opleiding en Examinering, waarin De Hollandsche Molen het het GVM vertegenwoordigd waren, is gekozen voor een drietrapsfolder, bestaande uit:

1. **Wervingsfolder** met antwoordkaart verspreid op de molens;
2. **Informatiefolder**: met aanmeldingsformulier en acceptgirokaart, verzonden als reactie op de antwoordkaart uit de wervingsfolder: en een
3. **Welkomstbrief** als begeleidend schrijven bij het entreepakket met de lesstof en de Informaties.

Voor de lay-out van de wervingsfolder heeft het bestuur dankbaar gebruik gemaakt van een ontwerp van Dirk Jan Abelskamp. De folder bevat zoveel mogelijk tijdeloze informatie, de meer tijdgebonden gegevens werden in de aanpasbare informatiefolder en welkomstbrief opgenomen.

Het bestuur heeft naar aanleiding van het nieuwe foldermateriaal geconstateerd dat de gekozen formule aan de verwachting voldoet; de lijst met nieuwe leden in De Gildebrief spreekt wat dit betreft voor zich.

Groen

In een tijd, waarin de kleur groen als milieu-kenmerk aan allerlei zaken wordt toegekend, is het goed er nog eens bij stil te staan hoe groen de molen eigenlijk is. Want welke energiebron is er nu zo milieu-vriendelijk als de wind- en waterkracht waarmee de molens in beweging worden gebracht. Een productieproces dat al eeuwen milieu-vriendelijk is en daarmee zijn tijd ver vooruit.

Maar groen kent ook schakeringen. Groen water in een molenkolk of -tocht dat gaat nog wel, maar groen molenmeel geeft toch te denken...

B.A. van Weel, secretaris

IN MEMORIAM DAVID BLOK

Geheel onverwacht bereikte ons het bericht dat David, één van onze oudste instructeurs was overleden. Hij werd slechts 68 jaar en dat is voor een molenaar niet oud.

David was vooral op de Zuid-Hollandse eilanden een begrip. Ja, David was het Gilde en het Gilde was David, een rasechte praktijk-instructeur. Theorie was niet iets waar hij in uitblonk, maar dat werd meer dan volledig gecompenseerd door zijn gedegen vakkennis en vooral door het vermogen dit over te dragen op de mensen rond hem.

Als een echte eilander was hij in het begin t.o.v. een ieder enigszins gereserveerd, maar was hij ervan overtuigd geraakt dat je wat de molens betreft het hart op de juiste plaats had zitten, dan stelde hij zich geheel voor je open.

Vele vrijwillige molenaars, uit het goede hout gesneden, zijn dat vooral geworden door de kennis en liefde voor de molen die David op hen overdroeg.

Hij was echter niet alleen betrokken bij molens alleen, ook in het dorp speelde hij een grote maar onopvallende rol. Toch was het niet voor een ieder onopvallend, hetgeen bleek uit het feit dat een koninklijke onderscheiding hem reeds een aantal jaren geleden ten deel viel.

Op de eilanden en in het dorp Oude Tonge en ver daarbuiten zal hij gemist worden. Wij zijn er echter van overtuigd, dat velen uit zijn naaste omgeving, zonder het wellicht te beseffen, zijn taak zullen overnemen. Ook dat heeft David op zijn leerlingen overgebracht, n.l. dat wat hij aan hen gaf was niet je persoonlijk bezit maar diende doorgegeven te worden aan anderen.

Wij wensen zijn kleine familiekring de sterkte toe om het heengaan van David te kunnen dragen, zij verliezen in hem een grote steun.

Biggekerke

WALCHERSE MOLENDAG

Wij memoreerden de Walcherse molendag reeds in de voorgaande Gildebrief bij de beschrijving van de molenzaak, niet wetende dat deze alweer zo spoedig gehouden zou worden. Van de organisatie-commissie ontvingen wij namelijk het volgende bericht:

"De Walcherse Molendag"

Voor de vierde keer reeds zal dit jaar weer de Walcherse molendag plaatsvinden. Na het succes van de voorgaande jaren hopen we er weer een grandioze dag van te maken.

Deze dag valt weer samen met "De Elf Dorpen-tocht", die, zoals de voorgaande, wederom wordt georganiseerd door ENFB (De Echte Nederlandse Fietsbond).

De route zal ook dit jaar weer langs diverse molens geleid worden, welke dan ook weer als stempelpost ingericht zullen zijn. De route ziet er als volgt uit: Middelburg - Gapinge - Serooskerke - Grijskerke - Meliskerke - Zoutelande - Biggekerke - Koudekerke - Vlissingen - Oost-Souburg - Nieuw Sint Joostland.

We streven ernaar, dat alle Walcherse molens weer zullen meedraaien op deze dag, aan de molenaars zal het niet liggen, daar deze hebben toegezegd te zullen meewerken om deze dag weer te laten slagen.

Het is voor een ieder weer een bijzondere gelegenheid om de molens in bedrijf zijnde te zien. Bijna alle molens zijn op die dag opengesteld voor publiek. Grijp dus nu uw agenda en reserveer deze dag voor Walcheren. Wij zullen duimen voor mooi weer met veel zon, mooie Zeeuwse wolkenluchten en een behoorlijke portie wind. Dus hopen wij u op 10 augustus a.s. op de molen de kunnen begroeten.

Namens de organisatiecommissie,
W. de Hoop

**NIET VERGETEN
10 AUGUSTUS WALCHERSE MOLENDAG**

VAN HARTE WELKOM

ALARM

- Grootscheepse bebossingsplannen bedreigen onze molens.
- Aktie onder biotoewachters en molenaars.

Het begint onder de molenorganisaties en molenaars zo langzamerhand door te dringen dat er slechte tijden voor de windmolens op komst zijn. De laatste jaren lezen we regelmatig over bosaanplant op grote schaal. Er is een aantal redenen voor aan te voeren om ons land bosrijker te maken dan het thans is.

We noemen er een paar:

- bossen zouden veel zuurstof produceren en daarvoor het milieu voordelig beïnvloeden,
- tussen vooral de grote steden moet meer gecreëerd worden. Daarvoor moeten parken en bossen worden aangelegd,
- de boeren kunnen hun landerijen niet meer commercieel exploiteren. De veeboeren mogen niet meer zoveel melk produceren en worden gedwongen om hun land braak te leggen. Zo is het ook met veel bouwboeren,
- snelgroeibomen kunnen geld opleveren. Wat ligt er dan meer voor de hand dan op het braakliggende land bomen te gaan planten. En dat zijn natuurlijk soorten zoals populieren, die veel windbelemmering opleveren.

Het is vaak moeilijk om er achter te komen op welk niveau er beslissingen worden genomen en

wanneer er een cruciaal moment is om te protesteren. Soms lijkt de procedure op een bestemmingsplanprocedure en wordt er in de kranten melding gemaakt van de plannen. Het is zaak om dan direct alles in het werk te stellen om adequaat te reageren.

We moeten in ieder geval bezwaar aantekenen indien er sprake is van productiebossen op een afstand van minder dan **1500 meter** van een grondzeiler of van **750 meter** van een stellingmolen. We noemen deze afstanden, omdat tegen een plan voor productiebossen in Groningen reeds eerder bezwaren werden ingediend. De betreffende gemeente wilde de bossen op een afstand van 300 meter van de molens situeren. Hiertegen kwamen de Stichting De Groninger Molen en de Vereniging De Hollandsche Molen in het geweer. Het bezwaar werd voortgezet tot aan De Kroon. De Raad van State verklaarde het bezwaar gegrond en nam de voorstellen van de bezwaarden over met bovenstaande afstanden. Er is dus nu enige jurisprudentie op dit gebied en daar kunnen we in de toekomst gebruik van maken. Wie hierover meer informatie wil hebben, kan bij De Hollandsche Molen terecht.

Het is van het grootste belang dat elke vrijwilliger en elke molenorganisatie nieuwe plannen nauwlettend in de gaten houdt. Dat betekent dat elk gerucht over bebossing moet worden nagetrokken. De vol

Ook tussen Groningen en Hoogezand...

gende vragen moeten worden beantwoord, alvorens we weten of we in actie moeten komen:

- waar zijn de bossen geprojecteerd,
- staan er molens in de buurt van de geplande bosbouw,
- hoever staan deze molens van de bebossing af,
- wie is de eigenaar van de percelen,
- volgens welke procedure kan er bezwaar worden aangetekend,
- is De Hollandsche Molen al op de hoogte gesteld.

Laten we niet denken dat het wel mee zal vallen, want meestal is dat niet het geval. We kunnen beter teveel gevallen uitzoeken waarvan achteraf blijkt dat

plannen van het Rijk is een uitbreiding van 25.000 ha opgenomen. Maar hier kan in de eerstkomende 25 jaar nog 50.000 ha bovenop komen. Het accent moet daarbij vooral liggen op de bebossing van landbouwgronden. Dat staat in een advies dat de Commissie Bosuitbreiding op 14 januari 1993 aan staatssecretaris Gabor (natuurbeheer) en de ministers Andriessen (economische zaken) en Alders (milieu) heeft aangeboden. Ik citeer een artikel uit het NRC-Handelsblad d.d. 14-01-1993:

"In Nederland is ruim 334.000 ha bos; ongeveer tien procent van de oppervlakte van het land. Dat is weinig vergeleken met andere landen zoals Duitsland (29%), Frankrijk (25%) en België (20%). (We zijn toch niet voor niets een specifiek laagland met prachtige verre poldergezichten en weidse horizons! red.). De overheid is al geruime tijd vrijwel de enige die bos aanlegt. Dat moet veranderen, vinden

Someren op zijn nieuwe, betere plaats...

zij geen bedreiging voor onze molens vormen, dan één geval missen en daarna niets meer kunnen doen om de bosaanplant tegen te houden.

WANT:

- **we kunnen onze molens met veel geld en inspanning in goede staat houden,**
- **we kunnen restaureren wat we willen,**
- **we kunnen nieuwe mensen opleiden voor vrijwillige molenaar,**
- **we kunnen als vrijwilliger heel enthousiast en actief op onze molen malen,**

MAAR:

het heeft allemaal geen zin als we geen wind meer hebben!!

Hoe is op dit moment de situatie?

In Nederland hebben we 334.000 ha bos. In de

opdrachtgever Gabor en de commissie, voorgezeten door F.C. Rauwenhoff (voorzitter van de Vereniging van Boseigenaren en binnenkort voorzitter van het Boschap). (Wat zal er in de statuten staan en wat zijn de beperkingen? red.). De commissie vindt dat belemmeringen voor bosaanleg - zoals hoge grondprijzen, lage exploitatiesaldi van bosbouw en onzekerheid over subsidies - moeten worden weggenomen en doet in haar rapport "Goede gronden voor nieuw bos" onder meer de volgende aanbevelingen:

- **Landbouwers moeten bos op voormalige landbouwgronden zonder vergunning (accentuering, red.) kunnen beheren en oogsten,**
- **Landbouworganisaties moeten bosbouw als een oplossing accepteren voor de problemen waarmee de landbouw kampt en bosaanleg als een haalbaar alternatief voor de boer propageren,**
- **Minister Bukman (landbouw) moet er in**

Brussel voor pleiten bebossing van landbouwgronden aantrekkelijker te maken voor boeren dan braaklegging. Aan landbouwers die hun bedrijf tijdelijk (? red.) bebossen zou de minister van landbouw 15 jaar lang een inkomenscompensatie van 1500 gulden per hectare moeten geven, naast de gebruikelijke bijdragen in de kosten van bebossing. Boeren die voor blijvende bebossing zorgen zouden twintig jaar lang 1800 gulden per hectare per jaar moeten krijgen,

- Het moet vermogende particulieren financieel aantrekkelijk worden gemaakt landgoederen aan te leggen, met name in de Randstad. Daarbij gaat het om de aanleg van bos in combinatie met de bouw van een landhuis,
- Bos dat verdwijnt zou in alle gevallen door de aanleg van nieuw bos bij voorkeur in dezelfde regio moeten worden gecompenseerd. Jaarlijks verdwijnt ongeveer driehonderd hectare als gevolg van ruimtelijke orderingsprocedures, zoals de aanleg van wegen en woningbouw,
- De minister van financiën zou gunstiger (fiscale) regelingen moeten treffen voor het beheer van bestaand bos en aanleg van bos,
- Het bedrijfsleven moet geïnteresseerd worden in de aanleg van bos."

Tot zover het artikel in het NRC-Handelsblad.

De lezers van de Gildebrief moeten hier wel beroerd van worden! Want wat staat er eigenlijk. Er staat dat boeren en mensen met geld hun gang kunnen gaan. Leuk een bosje planten en dan een landhuisje erin en subsidie toe. Toch aardig dat er ook nog een molen, een relikwie uit vroeger tijden, in ons bos staat. Kun je zien hoe vroeger graan

werd gemalen. En de boer ziet er ook wel wat in. Al dat gedoe met melkquota is hij allang zat. Eén keer een produktiebos in het weiland met flink wat subsidie en we hebben er geen omkijken meer naar. Bovendien hebben dagjesmensen nog een mooi gebied vlak bij de deur waar zij kunnen picknicken. Er zijn heel wat belangen mee gediend, dus het ingroeien van een molen moet maar op de koop toe genomen worden.

ZO KAN DIT NIET!

De molenorganisaties zouden dit gezamenlijk als hoge prioriteit moeten zetten en zouden in ieder geval eens met die meneer Rauwenhoff moeten praten en nog liever met die commissie. En de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zal nu eindelijk ook eens moeten inzien, dat restaureren alléén op den duur geen molens zal redden. De omgeving zal erbij betrokken moeten worden. Maar ook voor de vele molenstichtingen en -verenigingen en voor alle vrijwilligers, geslaagd en in opleiding, en voor de biotoopwachters is de alarmfase nu ingetreden. Dit kan niet door één organisatie worden behandeld, hiertegen zullen we in goed overleg gezamenlijk stelling moeten nemen. De molens moeten worden ontzien en dat betekent dat er geen bos bij molens aangeplant mag worden. Zoals de Kroon voor Groningen besliste, zo zal er met onze molens rekening moeten worden gehouden. Dus bosaanplanters denk erom: blijf 1500 meter weg van onze grondzeilers en 750 meter weg van de stellingmolens. Vergunning nodig voor bosaanplant of niet, bomen horen niet bij molens.

Laten we er gezamenlijk voor zorgen dat deze bedreiging wordt afgewend. Een gewaarschuwde molenaar telt voor twee.

De redactie

MOLEN GEMETSELD IN BAKSTEEN

Baksteen wordt al ruim 800 jaar gemaakt in ons land. Wij onderscheiden 3 soorten, die overigens volkomen gelijkwaardig zijn:

- Handvorm, waarbij de plastische klei in een vorm wordt geworpen;
- Vormbak, waarbij de klei licht geperst wordt in een rij vormen en
- Strengpers, waarbij plakken ter grootte van een steen worden afgesneden van een geperste klei-streng.

Alle typen worden gedroogd en vervolgens gebakken bij een temperatuur van 1000 à 1100°C.

De handvorm ziet er vrij ruig uit, de vormbak is wat strakker en de strengpers een scherpkantige steen met vlakke kanten.

Om van bakstenen metselwerk te maken hebben we mortel nodig. Mortel moet een redelijk sterke verbinding tussen de stenen opleveren maar vooral goed hechten aan de steen. We maken de voeg als regel omstreeks een centimeter dik om de maatverschillen tussen de stenen op te vangen. Mortel bestond vroeger vooral uit kalk, tras, zand en water; tegenwoordig gebruiken we veel cement omdat daarmee een sneller verhardende mortel wordt verkregen.

Gebruikelijk in ons land is om de verse metselmortel over een diepte van 1,5 cm. uit te krabben en later de voegen aan te brengen, waarbij enigszins rekening kan worden gehouden met de wensen van de architect ten aanzien van kleur en structuur.

Het belangrijkste element bij het maken van metselwerk vormen de metselaar en de voeger. Hun vakbekwaamheid is beslissend voor de sterkte en de levensduur van het resultaat.

Een goed gevlijde steen levert een gevulde stootvoeg en een precies op hoogte liggende steen. Een slechte metselaar zal een steen nog wel eens op zijn plaats moeten tikken en daarmee de hechting volledig verstoren. Ook moeten de watervasthoudendheid van de mortel en het zuigvermogen van de steen goed op elkaar afgestemd zijn. Trekt de steen te weinig water aan dan komt er geen hechting tot stand; zuigt de steen te sterk dan verbrandt de mortel.

Voor het voegen geldt dit laatste in nog sterkere mate omdat het stripje voegmortel maar weinig reserve heeft. Sterk drogend weer of een te sterk zuigende muur kunnen gemakkelijk een verpoetste voeg opleveren. Zorgvuldig voornatten en desnoods nabevochtigen is noodzakelijk in dat geval.

De baksteenindustrie beveelt dan ook aan om bij werk waar de kwaliteit voorop staat niet na te voegen maar een metselmortel na enige tijd -één à twee uur- door te strijken. Voeg en metselmortel

vormen dan één geheel en de kans op verbranding is aanmerkelijk kleiner.

Molens stellen in vergelijking met gangbaar metselwerk extra eisen. Gewoonlijk gaat het om massieve muren, een ronde of veelhoekige grondvorm die naar boven toe verkleint. Dat betekent dat een molen een hoge waterbelasting door regen moet doorstaan. Bovendien zal een werkende molen trillen waardoor in te hard metselwerk gemakkelijk haarscheuren kunnen ontstaan.

Aanbeveling verdient dan ook het gebruik van een goede maar niet te harde steen, die enerzijds gemakkelijker verwerkt dan een harde klinker; anderszijds nog behoorlijk water kan opnemen tijdens een bui, zodat de kans op aantasting van de voeg en doorslag wat kleiner wordt. Voor de mortel dient vooral aan kalk en tras te worden gedacht dat het metselwerk de vereiste soepelheid geeft om trillingen ongestoord te doorstaan. Enig cement voor een vlotte verbinding is toegestaan.

Een samenstelling in volumedelen van 1 cement op 2 luchtkalk, $\frac{1}{4}$ tras en 8 à 9 scherp zand is goed bruikbaar. In plaats van navoegen dient dan de metselmortel te worden doorgestreken.

In het eerste jaar na de bouw kan zelfs bij goed werk nog wel enige doorslag optreden. De kalk zal op den duur zwakke plekken verder afdichten en vooral de verharding van de kalk verloopt langzaam in dikke muren. Bovendien zorgt enige vervuiling van het oppervlak voor een verdere afdichting van het metselwerk.

Een eenmaal lekkende molen is niet gemakkelijk te repareren. Het behandelen met siliconen en dergelijke middelen geeft meestal weinig resultaat omdat die middelen wel poriën dichten maar geen haarscheuren. Het bestrijken met teer of een bitumene-mulsie, mits dit zorgvuldig gebeurt, werkt wel maar is vaak niet toelaatbaar op grond van het veranderende uiterlijk. Vervanging van voegwerk dat zwak of aangetast is moet in elk geval worden gedaan. Het uitslijpen van de voeg over 1,5 à 2 cm. is dan nodig, hetgeen vaak tot enige beschadiging van de stenen leidt. Ook hier geldt weer dat een vakman belangrijker is dan de beste besteksomschrijving.

Het vervangen van beschadigde stenen kan moeilijk zijn. De kleur, het juiste formaat en vooral het type steen is vaak moeilijk te vinden. Van belang is dat de nieuwe steen een wateropneming heeft die dicht bij die van de bestaande stenen ligt. Omdat het in zulke gevallen om kleine aantallen gaat zal een groot bedrijf niet aan de eisen kunnen voldoen. Soms zijn stenen uit sloopwerk te krijgen en in bijzondere gevallen kan een bedrijf als Kerkdriel een oplossing bieden.

Constructies waarbij twee lagen metselwerk met een zogenaamd waterdichte mortel ertussen zijn gemaakt leiden als regel tot problemen. De temperatuurbewegingen van de buitenste laag zorgen er voor dat scheidende mortel degradeert en dan is reparatie moeilijk. Injecteren is te overwegen mits dit weer vakbekwaam wordt uitgevoerd.

De oude opvatting dat stenen licht hellend naar buiten moeten worden verwerkt heeft weinig te betekenen als doorslag via poriën en haarscheuren optreedt; enig effect kan het hebben als het om grotere scheuren in het metselwerk gaat.

Uitslag in metselwerk is niet altijd te vermijden. De

tegenwoordige baksteen bevat -althans in ons land- weinig oplosbaar sulfaat. Kalk is vanzelfsprekend altijd aanwezig. Pure sulfaatuitslag spoelt door regen gemakkelijk weg. Pure kalkuitslag zal op enige termijn verweren. Ontstaat uit het samenspel van kalk en sulfaat gips dan hebben we met een hardnekkige uitslag te maken die niet gemakkelijk te verwijderen is. Het reinigen van metselwerk zal altijd enige schade doen aan de voegen en vaak ook leiden tot hernieuwde doorslag omdat de oppervlaktelaag verstoord wordt. Het voorkómen van uitslag door vers werk te beschermen tegen hoge regenbelastingen is essentieel. Eenmaal onstane uitslag moet vaak geaccepteerd worden om geen nieuwe problemen op te roepen.

Samengevat geldt dat met een goede Nederlandse baksteen en een kalkrijke mortel zeker goed werk te maken is, mits de mensen de tijd krijgen om met vakmanschap te werken.

Ir. J.C. Keller

ZO KAN HET OOK

Biotoop Molen "De Noorder M"

Sinds ruim 30 jaar stonden er zo'n 50 bomen (essen, vlieren, meidoorn, elsen en wilgen) ten oosten van de Schepmolen "De Noorder M." Rijksweg 26 St. Maartensvlotbrug, op afstand van zo'n 50 meter.

Aangezien kleine bomen groot worden ontstond er geleidelijk aan windbelemmering in toe- en afvoer van de molen. Dat resulteerde in zeilschade en landschappelijk was het niet fraai meer.

Om verdere ergernis te voorkomen, heb ik contact gezocht met Rijkswaterstaat, directie Noord-Holland in Schagerbrug. Tijdens een gesprek met de heren Van de Fluit en Teeuwen heb ik uitvoerig de problemen kunnen bespreken.

Opvallend was de bereidheid van de Rijkswaterstaat om mee te werken de biotoop rond de molen te verbeteren. Na enkele weken heb ik nog een gesprek gehad met de heren Van de Fluit en Van Eijken op de molen zelf, om ter plaatse toelichting te geven.

Het was een grote verrassing om te zien, dat binnen 24 uur de bomen gekapt waren. Het argument om de bomen te kappen was, dat de bomen binnen de 200 meter cirkel van de molen stonden.

De molen kan nu zonder zeilschade weer heerlijk draaien.

Hartelijk dank aan de heren Van de Fluit, Teeuwen en Van Eijken van de Rijkswaterstaat.

Cees Vis,
vrijwillige molenaar

DE MAPPEN VOOR DE BASISCURSUS VRIJWILLIG MOLENAAR

Het gaat goed met de verkoop van de mappen voor het opbergen van de basis cursus, reeds twee provincies zijn door de aan hen toegezonden voorraad heen. Maar ook het Gilde zelf is niet meer in het bezit van exemplaren.

Het laten maken van deze mappen was dus geen vergissing, doch bleek in een behoefte te voorzien.

Voor de goede orde geven we hierbij nog eens de adressen waar de mappen nog tegen betaling van f 7,50 zijn af te halen.

Groningen

B. Oornkens
Nassastraat 65 Winschoten 05970-14269

Friesland

D. Kamminga
Kloosterkamp 20 Bergum 05116-3479

Drente

J. Tigelaar
Peelweg 55 Erica 05914-2492

Overijssel

H.C. Steinz
Dorpsweg 94 Hattem 05206-45446

Gelderland

D.J. Abelskamp
Limburgsingel 119 Arnhem 085-810365

Utrecht-'t Gooi

G.J. Pouw
Zwarteweg 70 Naarden 02159-45428

Noord Holland

J. van Ham
Rekerstraat 50 Alkmaar 072-158695

Zuid Holland

J. Springer
Molenviergang 4 Zevenhuizen 01802-3307

Zeeland

P. van Leijen
De Stelle 20 Goes 01100-20585

Noord Brabant west

N.J.M. van Eekelen
Herelsestraat 26 Heerle 01658-1453

Noord Brabant midden

H.P.A. van Erve
Hoevenekanaaldijk 9 Tilburg 013-362100

Noord Brabant oost

F.D.A. Harteman
Bilderbeeksestraat 23 Boxmeer 08855-72271

Limburg

J.H.M. Meessen
Rijksweg 90 Maastricht 043-614721

Mochten er op enkele adressen geen mappen meer voorradig zijn, neem dan gerust contact op met één van de naburige afdelingen.

OOST-GRONINGER MAALDAGEN 1993

Evenals vorige jaren is er ook voor dit jaar een rooster voor de Oost-Groninger maaldagen opgesteld en wel als volgt:

19 juni	km Veldkamp's meuln	Bellingwolde
26 juni	korenmolens	Winschoten
3 juli	km De Onrust	Oude Pekela
10 juli	standerdmolens	Bourtange en Ter Haar

zondag 18 juli, Oost-Groninger Maaldag, alle maalvaardige molens

24 juli	km De Korenbloem	Vriescheloo
	pm Weddermarke	Wedderveer
31 juli	km De Onrust	Oude Pekela
	km Nieman's meuln	Veelerveen
7 aug.	pm De Dellen	Nieuw-Scheemda
14 aug.	km Veldkamp's meuln	Bellingwolde
21 aug.	korenmolens	Winschoten en Kolham
28 aug.	km Ganzedijk	Finsterwolde
11 sept.	(openmon. dag)	alle maalvaardige molens

zeilmakerij Fa. van Neerven & Zn.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR
IN

NEDERLAND, BELGIË
EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1
5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

18 sept. km

pm Weddermarke
25 sept. km

Vriescheloo en
Veelerveen
Wedderveer
Finsterwolde en
Kolham

Afgesproken openingstijden 10.00 - 12.00 uur en
13.00 - 16.00 uur.

Inlichtingen: L.E. Buiskool, Beukenlaan 4, 9697
RB Blijham, 05976-1386 of B. Oomkens, Nassau-
straat 65, 9675 EN Winschoten, 05970-14269.

In Oost-Groningen is veel meer te zien dan alleen
de molens. Inlichtingen over musea als b.v. het
Museumstoomgemaal te Winschoter Oostereinde,
het museummotorgemaal De Hoogte te Nieuwolda,
de gereconstrueerde vesting Bourtange, het Klok-
kengieterijmuseum te Heiligerlee, het Busmuseum
en het Ambulancemuseum te Winschoten, etc. bij
het ANWB/VVV kantoor te Winschoten, 05970-
12255.

WAT DE MOLENAAR ZAG EN HOORDE I

De molenaar kreeg visite van een Amerikaanse
journalist, weliswaar van Italiaanse afkomst en
gestationeerd in Londen. Een aardige vent. Hij was
wekenlang bij de olieramp in Noord-Ierland geweest
en had zich daar doodverveeld. Nu moest en zou hij
in ieder geval het geluid van de molen en het schep-
rad op de band hebben. Nou, dat kon uiteraard.

Hij was vergezeld van een van onze duizenden
'groenjongens', om ze zo maar eens te noemen. De
mannen in de groene jacks, in dienst van de als pad-
destoelen uit de grond schietende natuurorganisaties.
Of op de tegenwoordig enorm opgepepte
groenafdelingen van gemeenten, provincies en rijk.
De brave borst dacht in de molenaar een mede-
stander te hebben gevonden voor het streven om
Nederland geheel te voorzien van verticale groen-
heid. Want dat is goed voor ons. Toevallig had ik
ook een groen jack aan en dan ontstaat zo'n mis-
verstand, nietwaar?

"Ja, we zijn hier omdat we **NIEUWE NATUUR**
gaan maken", sprak hij overmoedig. Hoe verzin je
het, dacht ik, je moet maar lef hebben.

"Deze journalist heeft in Amerika op de voorpagina
van de New York Times gelezen, dat wij in Neder-
land alles onder water gaan zetten en zo", sprak hij
voorzichtig enthousiast. Wist hij veel. Ik had me
voorgenomen - in ieder geval als het zo uitkwam -
tegenas te geven.

Eerst even wat zeil bijgelegd om het geluid van de
wieken wat overtuigender over te laten komen op
de bandrecorder, want zo ben ik wel. De Italiaanse
Amerikaan was dolenthousiast. Hoe kan het anders
met zulk een 'roots'.

De molen werd verder bekeken. Boven bij de as,
de blik over de al aanmerkelijk gekortwiekte horizon
(zolang het nog kan), kwam toch nog plotseling de
vraag: "What do you think of all those plans?" Ik
dacht: daar is m'n kans. En of de brave man het nou
belangrijk genoeg vindt wat ik zeg, kan me niet
schelen. In mijn beste Engels heb ik het hem voor
de microfoon uitgelegd. Nu kom ik in die taal pas
goed op dreef als ik een half uurtje bezig ben. Alles
bijeën duurde het niet zo lang, maar toch.

"It's against Dutch nature", begin ik maar. "Hon-
derden jaren zijn we bezig geweest om het hier
droog te krijgen. Elk Nederlands kind dat water in

de buurt heeft, gaat dijken bouwen. Het gaat ook
geultjes graven, want dan loopt het water weer weg.
Zo'n kind ontdekt spelenderwijze hoe je met een
slang water weg kunt hevelen."

"Het is niet vanzelf gekomen dat de rivier die langs
de molen loopt, twee meter hoger ligt dan de pol-
der. Dat heeft eeuwen geduurd", probeerde ik uit te
leggen.

"De groenlobby wil ineens de boel nat hebben, dras,
of zelfs helemaal onder water. Wat er dan nog over-
blijft, nou daar maken ze dan bos van." Een vondst
die lijkt op het konijn dat uit de hoge hoed wordt
getoverd.

Inwendig was ik woest. Die groenjongens hebben
het prachtig voor elkaar. Geld zat om de PR prima

KUNSTMOLENSTENEN

**ZOWEL MET ZACHTE UITSLAG ALS MASSIEVE,
KUNNEN WIJ U NAAR KEUZE LEVEREN.**

Onze maalstenen worden vakkundig
afgewerkt, vooral ook het scherpen en
het goed onder de rij brengen.

Ook is in ons bedrijf gelegenheid, voor
hen die daar prijs op stellen, om onze
stenen te zien malen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen
kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

A. H. KEES
**KUNSTMOLENSTEENFABRIEK
EN MOLENAARSBEDRIJF**
VALKENSWAARDSEWEG 3, 5595 CA
LEENDE
TELEFOON (04906) 1207

te verzorgen. De natuur ligt tegenwoordig lekker in de markt. In het kielzog van die stroming is er een willig oor van de grote massa voor totale veranderingen. Het is nu tijd om het hele verleden maar te vergeten en alles opnieuw te doen. Beter dan onze domme voorouders. We moeten maar even uit ons hoofd zetten dat we hier in Nederland, och arme, in een cultuurlandschap zitten. Een landschap, in de loop van eeuwen door mensenhanden ontwikkeld en waarover tot voor kort vrijwel niemand klachten had, maar dat nu ineens niet meer blijkt te deugen. Zo goed als we tegenwoordig alles beter kunnen dan vroeger, zo moet het ook met het landschap.

De grote fout van het Nederlandse landschap is dat je hier en daar nog veel te ver om je heen kan kijken. Het moet kleinschaliger, knusser, kortjes bij dichtjes. Net zoals we onze tuintjes omheinen, zo moet Holland omheind worden. Inpakken zeggd. Alles wat niet - of eigenlijk wel - gezien mag worden. Boerderijen, wegen, viaducten, kanalen,

bruggen, fabrieken tot hele dorpen toe. Onverschillig in welk deel van het land en in welk landschap. Men is zelfs van overheidswege verplicht om het in te pakken. Landschappelijk in te passen, zo heet dat. Daarvoor is een verplichte begrotingspost.

De molenaar kan voor de propagandisten van dat streven niet de geringste achting opbrengen. Liedjes die ons weidse "Hollandse landschap" verprutsen, zijn geen Nederlanders van het goede soort en zeker geen hollanders.

Tussen haakjes, om compleet te zijn: Grote delen van Groningen en Friesland hebben ook te maken met deze ruïneuze verschijnselen.

De kop: **HOLLAND NO LONGER BELONGS TO THE DUTCH** zullen we wel niet in de New York Times zien verschijnen. Evenmin als een kop: **De Hollander heeft niets meer over zijn eigen landschap te zeggen. De natuurmensen hebben het hen afgenomen...**

WAT DE MOLENAAR ZAG EN HOORDE II

Voor de meesten van ons zijn de molens en alles daar omheen een prachtige hobby. Sommigen hebben aan molens echter niet genoeg. Zo komt het wel voor dat molenaars en molenaars een meer dan oppervlakkige belangstelling hebben voor orgels; het heeft uiteindelijk ook veel met wind te maken. Maar daarna houdt zo ongeveer elke gelijkenis op. Men moet dan ook niet vreemd opkijken als er aan de wand van de schafteel van molenaars soms foto's van kerkorgels hangen, in plaats van de meestal schaarsgeklede dames.

Uit het verleden en ook uit het heden zijn voorbeelden bekend van molenaars, die tevens organist of dirigent waren of nog zijn. Het zijn blijkbaar twee bezigheden die elkaar goed verdragen, ook al is een orgel over het algemeen niet te kruisen en zitten er aan een molen geen klavieren of registers en zeker geen blaasbalg, nietwaar?

Nu meen ik dat het ook wel voorkomt dat molenaars iets hebben met zeilen, of zeilboten. Zo is mij een molenaarsleerling bekend, die na het behalen van zijn papiertje van zijn vrouw hoorde: "Nou joh, dat heb je keurig gehaald, maar nu wil ik ook wel eens wat. Iets waar we allebei wat aan hebben. We kopen een zeilboot, dan kan je toch met zeilen blijven spelen en dan kan ik kijken of het goed gaat. Dan ben ik er ook eens uit." (Of woorden van gelijke strekking.)

Of de molenaar het nou leuk vond of niet, zo geschiedde het. De molens hadden definitief afgedaan.

Kort geleden zag **de molenaar** een uiterst geraffineerde combinatie van deze twee hobbies: molens en zeilen.

Daar stond een molen te draaien met twee duikers, en een spinaker. Voor wie niet weet wat een spinaker is, dat is - meen ik, want ik heb er ook geen verstand van - een bol zeil aan de voorzijde van de mast, ongeveer boven de boeg van een schip. Je gebruikt het om nog wat extra gang te krijgen op een lang recht stuk water en wind van achteren. Ik hoorde ook wel eens de term 'ballonfok', maar alweer ik heb van zeilen geen verstand.

De uiterst geraffineerde zeilvoering met de spinaker was geheel vanzelf ontstaan bij deze molen met Oud-Hollands tuig, toen het zeil van de in opzet onbezeilde roede, spontaan uit elkaar rolde. Een fraai gezicht voor wie zou denken dat het zo hoort, dit bolle zeil tussen de onderste en bovenste zeilklamp. Een beschamende vertoning voor een molenaar die weet hoe het hoort, maar die te beroerd is om zijn zeilen fatsoenlijk op te rollen.

Een klein stukje zeil uitgerold bij de as door een storm... nou ja, het hoort niet, maar laten we zeggen dat niet ieder zeil van goede lengte is, of de bek is te breed, vooruit maar. Maar een zeil dat zich voor een gedeelte volledig uitrolt, of beter gezegd uit elkaar fladdert, is niet toelaatbaar.

Wanneer men ziet dat dezelfde molen bijna altijd last heeft van losgerolde klapperende zeilen, vooral als hij stilstaat, komt onmiskenbaar de gedachte op aan een bepaald spreekwoord. Het heeft te maken met een ezel en een steen...

WAT WAS DAT VOOR 'N MOLENZAAK

Tot onze grote verbazing ontvingen we een opmerkelijk groot aantal oplossingen voor de afgebeelde molenzaak in de eerste Gildebrief van dit jaar. En zonder uitzondering waren ze alle nog goed ook. Een van de oplossingen was zelfs voorzien van een aantal afbeeldingen van een compleet pelwerk, afkomstig uit een molen waar de afgebeelde molenzaak te vinden moet zijn.

Het afgebeelde zware houten blok met ter weerszijden beugels is niets meer of minder dan een z.g. "blikblok". Het blikblok hoort dus thuis op een pelmolen, met alle daarbij afgebeelde attributen, t.w. de hamer, de doorslag, vier korte dikke wiggen en de metalen strippen.

De pelmolenaar - of kortweg de 'pelder' - vervaardigde op dit blok het voor het pelwerk zo belangrijke pelblik, of -blikken. Het materiaal hiervoor was en is dun gegalvaniseerde plaat of een dikke kwaliteit zinkplaat. Hiervan werden stroken geknipt met een breedte gelijk aan de hoogte van de pelkuip, en

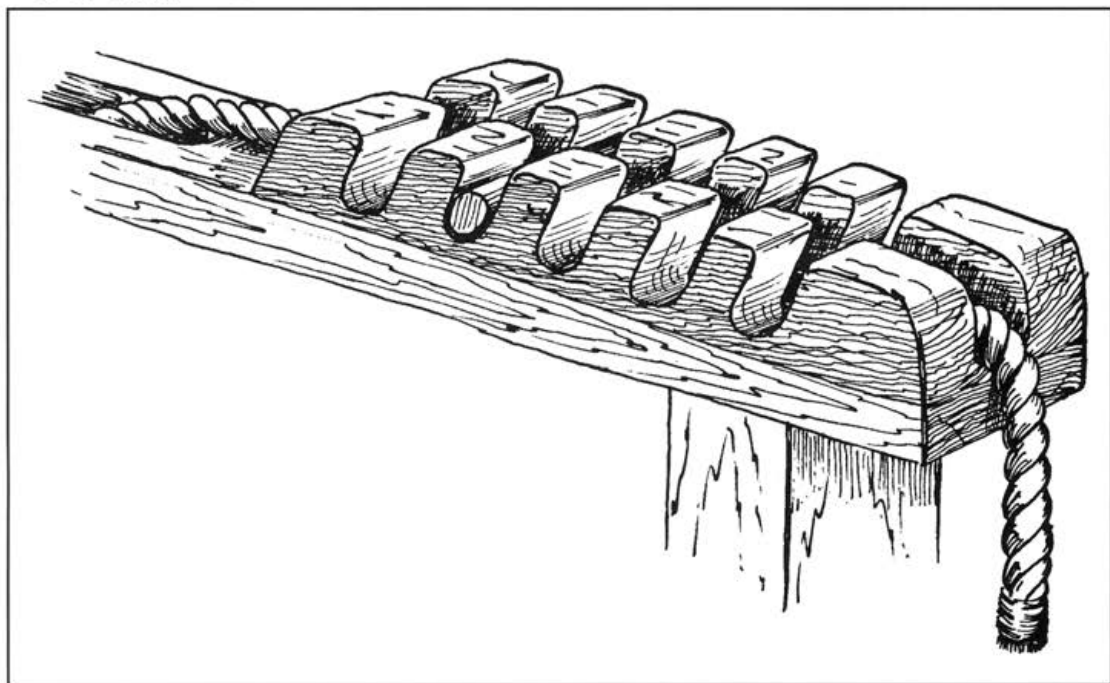
een lengte gelijk aan de gebruikte kuipdelen, tussen twee kuipstijltjes.

Allereerst werd met behulp van een van de strippen onder een hoek van 45 graden kruislings lijntjes op de plaat gekrast, waarna de pelder de plaat vast wigde op het blok met behulp van de beide strippen die over de plaat werden gelegd, onder de twee beugels door. Vervolgens werd de hamer ter hand genomen en met de doorslag op de kruisingen van de lijntjes putjes geslagen. Deze putjes moesten zodanig diep geslagen worden dat het blik net openscheurde, waardoor aan de achterzijde een scherpe braam ontstond. Dit lijkt eenvoudiger dan gezegd, daar dit werkje wel enige ervaring en vakmanschap vereiste. Waren de gaatjes niet diep genoeg, dan pelde de molen niet voldoende, maar waren ze te diep, dan liepen de gaatjes snel dicht met kleine gerst- of rijstkorrels. Een bijkomend gevolg van het aanbrengen van gaatjes was, dat het blik ook enigzins rond ging staan en hiermee goed aansloot op de binnenzijde van de pelkuipen.

Om goed te kunnen zien hoe een en ander in zijn werk ging, verwijzen we naar het nieuwste Groninger molenboek, waar op bladzijde 101 een duidelijke foto staat afgebeeld van wijlen molenaar Muda, die met het zogenaamde blikslaan bezig is.

Door loting viel de prijs toe aan vrijwillig molenaar K. de Jonge uit Eibergen. Het boekje over pelmolens zal hem worden toegezonden.

Wat is dat voor 'n molenzaak

MOLENZONDAGEN IN OOST-VLAANDEREN

Pakweg 150 jaar geleden telde Vlaanderen nog zowat 3000 water- en windmolens die vanuit economisch en sociaal oogpunt van het allergrootste belang waren. Nu zijn er nog enkele tientallen. De schaarse maalvaardige molens zijn dus bijzonder kostbaar geworden.

De **vzw Levende Molens** vecht al jaren voor het behoud van deze eeuwenoude werktuigen en heeft met succes de teloorgang van onze Vlaamse molencultuur stopgezet. Meer zelfs, onder haar impuls werden talrijke molens maalvaardig gerestaureerd en worden vooral jonge, maar steeds enthousiaste mensen opgeleid tot vrijwillig molenaar.

Dit jaar worden minstens vijf Oostvlaamse molens onder toezicht van de **vzw Levende Molens** vakkundig bewerkt door molenmakers. In Etikhove wordt met de overblijfselen van de Impense Tukmolen zelfs een compleet nieuwe staakmolen opgetrokken. Het is dus goed dat binnenkort de praktische examens worden afgelegd van de 6de molenaarscursus.

De resultaten van dat werk willen we u graag tonen. Daarom organiseert de werkgroep Oost-

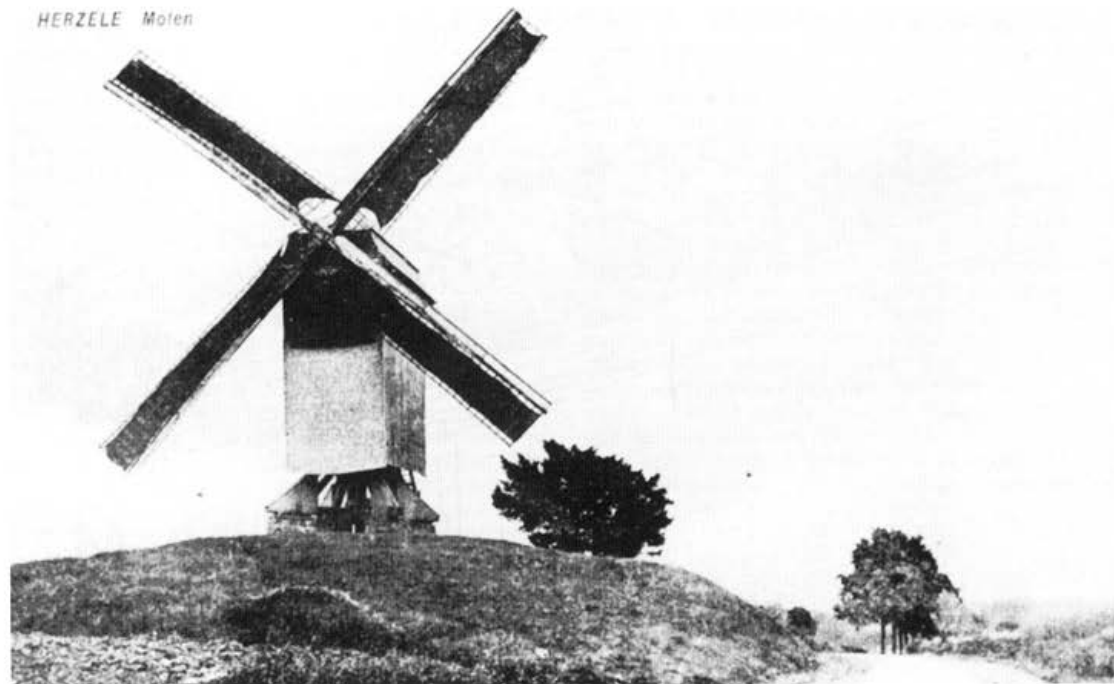
Vlaanderen van de *vzw Levende Molens* ook dit jaar MOLENZONDAGEN. Het provinciebestuur wil weer actieve steun verlenen.

Om organisatorische redenen werd de provincie Oost-Vlaanderen verdeeld in vier ongeveer gelijke stukken. Op de laatste zondagen van de maanden mei, juni, juli en augustus zal u een bezoek kunnen brengen aan achtereenvolgens de molens van het Meetjesland, de Vlaamse Ardennen, de Denderstreek en het Waasland. De grenzen die we hebben getrokken, zijn aangegeven door de grillige loop van Dender, Leie en Zwalm, de kleur van het landschap en de vorm van de molenkappen.

We hebben er bewust voor gekozen telkens niet meer dan een handvol molens open te stellen. U kan dan tegelijk ook de streek verkennen en er een familie-uitstap van maken. De molens kunnen door iedereen gratis worden bezocht tussen 14 en 18 uur. Als er voldoende wind is, zullen de maalvaardige molens in werking zijn.

Vlaamse Ardennen - zondag 27 juni 1993

* **Balegem**, *Windekemolen*: grootste staakmolen van Oost-Vlaanderen, eigendom van de provincie.

Herzele (OV), molen te Rullegem

* **Balegem, Klepmolen:** stenen beltmolen waarmee regelmatig wordt gemalen.

* **Balegem, Guillotinemolen:** beltmolen met zeer konische kuip en wieken met een ongewone porring.

* **Huise, Huisekoutermolen:** zeer goed maalvaardige staakmolen die pas in 1972 hier werd opgetrokken.

* **Wannegem-Lede, Schietsjampettermolen:** prachtig gelegen en (voorlopig) recentst gebouwde staakmolen van de provincie.

* **Mater, Tissenhovemolen:** vanop deze maalvaardige driezolder kan u genieten van een heerlijk vergezicht.

* **Zingem, Meuleke 't Dal:** eerder kleine, maar oude staakmolen op hoge teerlingen. Voorlopig niet maalvaardig.

* **Nukerke, Molen Ter Hengst:** mooi gelegen grondzeiler met zetelkruierwerk en ajuinekap.

* **Strijpen, Van den Borresmolen (watermolen):** bovenslagmolen gelegen op de Traveinsbeek, met vrij traditionele kenmerken.

Denderstreek - zondag 25 juli 1993

* **Appelterre-Eichem, Wildermolen:** staakmolen in restauratie. Een vrijwillig molenaar verstrekt toelichting.

* **Herzele, Molen Te Rullegem:** mooie staakmolen die onlangs werd uitgerust met een nieuw wiekenkruis.

* **Herzele, Molen Ter Rijst:** stoere grondzeiler met zetelkap. Wordt onlangs gerestaureerd.

* **Oordgem, Fauconniersmolen:** de enige open-gestelde Oostvlaamse stellingmolen. Eigendom van de provincie Oost-Vlaanderen.

* **Meerbeke, Fonteintjesmolen (watermolen):** schilderachtig gelegen bovenslagmolen gelegen op de Elsbeek. Af en toe in bedrijf.

* **Mere, Gote gemmolen (watermolen):** bovenslagmolen op de Molenbeek die nog zeer regelmatig in bedrijf is.

* **Ottergem, Watermolen:** bovenslagmolen ondergebracht in een vrij groot nijverheidsgebouw.

Waesland - zondag 29 augustus 1993

* **Hamme, Grote Napoleon:** Zeer goed onderhouden beltmolen die nog af en toe maalt.

* **Sint-Niklaas, Witte Molen:** stenen beltmolen met achtkantige romp en verdekerde wieken.

* **Rupelmonde:** zeer zeldzame getijmolen op de Vliet, een zijrivier van de Schelde. Volledige restauratie is gepland.

Tijdens uw boeiende tocht langs de mooiste Oostvlaamse water- en windmolens zal u heel wat vrijwillige molenaars aan het werk zien. Die staan - vaak op eigen kosten - in voor het dure onderhoud van hun molen. Tevens zorgen ze ervoor dat niet nog meer molens museumstukken of tavernen worden. Met uw bezoek toont u waardering voor hun cultureel werk.

Nieuw molenmuseum

Het provinciebestuur is bovendien bijna klaar met de plannen voor de bouw van een nieuw molenmuseum in het provinciaal domein 'Puyenbroeck' in Wachtebeke. Wat inhoud en inrichting betreft, is het huidige museum immers verouderd. Het nieuwe museum zal functioneler worden ingericht. Het tentoongestelde materiaal zal geactualiseerd en opgefrist worden. Er zal gebruik worden gemaakt van interactieve communicatiesystemen. Via beeldschermen bijvoorbeeld zullen verschillende molentypes of onderdelen ervan kunnen worden gevisualiseerd. Het museum zal daarenboven worden uitgebreid met een documentatiecentrum: honderden molenfoto's, kranteknijsels en plannen zullen er kunnen worden geraadpleegd. Er komt een voordrachtzaal en een bibliotheek met een zeer ruime waaier van vakboeken. Het molenmuseum moet meer dan ooit een ontmoetingsplaats worden voor allen die zich voor molens, hun verleden en toekomst interesseren.

Genoeg redenen dus om grondig kennis te maken met de Oostvlaamse molens. Hun molenaars zullen u hartelijk ontvangen.

Levende Molens
Werkgroep Oost-Vlaanderen

CONTRIBUTIE EN VERZEKERINGSPREMIES

Het is alweer bijna een halfjaar geleden dat ieder lid van het Gilde weer zijn jaarlijkse zending van drie acceptgiro's ontving. Helaas moeten wij weer - net als alle voorgaande jaren - constateren dat vele leden erg traag reageren met het doen van de betalingen.

Het is dit jaar echter erger dan ooit tevoren, zo zelfs dat wij gemeend hebben door middel van deze oproep daar enige verandering in te brengen.

Wellicht realiseert men zich niet eens dat het Gilde voor bijvoorbeeld het uitgeven van de nieuwe basis-cursus en de Gildebrieffinanciële verplichtingen dient aan te gaan. Het Gilde doet dit ook voor die leden die vergeten zijn hun contributie te betalen.

Op zich is dit natuurlijk niet leuk, maar het wordt zondermeer gevaarlijk als men ook zijn verzekeringspremies niet betaalt. Er is dus nu al een behoorlijk aantal van onze leden niet meer verzekerd, ondanks dat men hier wel van uitgaat. En weer moeten wij zeggen: helaas is het reeds voorgekomen, dat door het niet tijdig betalen een lid in behoorlijke financiële moeilijkheden is verzeild geraakt door deze laksheid.

Het wordt echter nog erger en getuigt van weinig gevoel voor de verhoudingen in deze maatschappij, als men na aangemaand te zijn een uiterst kort berichtje stuurt geen lid meer te willen zijn. Men gaat er dan tevens vanuit dat men met dit berichtje ook ontslagen is van alle financiële verplichtingen. In de praktijk is het echter zo, dat men dan toch nog aansprakelijk is voor de contributie over het afgelopen jaar.

Geachte leden, als men nog niet betaald heeft, kijk dan even tussen de op de schoorsteen of op het bureau liggende paperassen of daar de acceptgiro's nog liggen. Het is een kleine moeite en het Gilde is u dan reuze dankbaar.

Uit de reacties die bij mij binnenkwamen, kon ik afleiden dat het dit jaar een grandioze dag is geweest.

Sommige molenaars kregen van die prachtige wind (NO-ONO) geen genoeg zodat het een latertje werd.

Toen ik een aantal molenaars belde tussen 6 en 7 uur bleken er een groot aantal nog op de molen te zijn.

Voor de fietsers was er nogal wat wind, alhoewel de deelname bij sommige startplaatsen de aantallen van de laatste jaren verreweg overtrof.

Enkele molenaars wilden zelfs beweren dat het de beste molendag is geweest sinds 10 jaar, maar of dat waar kan zijn laat ik in 't midden.

Dat het een mooie dag was bleek al bij de eerste postzending die ik na de molendag binnen kreeg.

Het was overweldigend.

Tot 's avonds laat heb ik alles zitten uitpluizen.

Van in totaal 316 kreeg ik al bericht binnen dat ze opengesteld en/of gedraaid hadden!

Uitgesplitst per provincie ziet dat er als volgt uit: (het aantal tussen haakjes zijn de totalen per provincie per soort molen).

Friesland: 30 (122); **Groningen:** 39 (82); **Drenthe:** 4 (35); **Overijssel:** 3 (49); **Gelderland:** water-rad: 1 (20), wind: 34 (117); **Utrecht:** 7 (30); **N. Holland:** kl. molens: 2 (20), wind: 24 (135); **Z. Holland:** 100 (219); **Zeeland:** 5 (72); **Brabant:** wind: 59 (114), water-rad: 4 (8); **Limburg:** water-rad: 1 (54), wind: 5 (36).

In het volgende nummer hoop ik een totaal overzicht te kunnen geven van de molendag met natuurlijk wat leuke gebeurtenissen.

Heb je het enquêteformulier nog niet ingestuurd? Doe het dan zo snel mogelijk alstublieft.

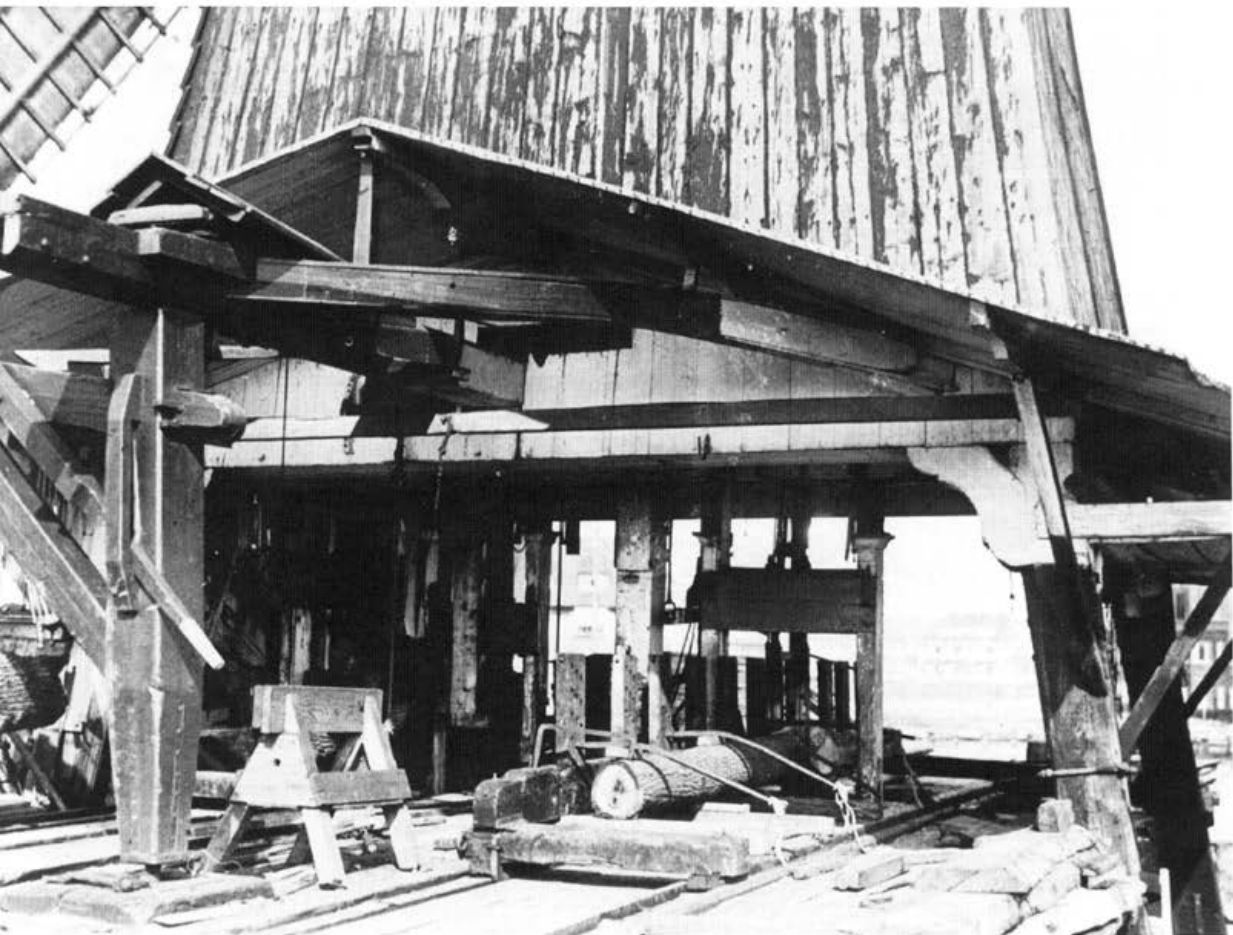
Met vriendelijke groeten:

Hans Petit
Werkgroep Nationale Molendag

ONTDEKKINGSTOCHT DOOR DE HEL

Reeds geruime tijd is een groep vrijwillige molenaars, gezamenlijk met molenmaker Poland bezig de paltrok "De Eenhoorn" te Schalkwijk/Haarlem weer in staat van nieuw te brengen. Dit alles uiteraard met inachtneming van de vele zo sfeervolle oude dingen en constructiedelen.

Zoals bij iedere molen van welk model of type ook het geval is, als deze lang stilstaat of niet wordt verkroien, gaat het op de wind zetten heel sluipend steeds zwaarder en zwaarder. Paltrok De Eenhoorn is hierop geen uitzondering, dus moest hier wat aan gedaan worden. De mogelijkheden waren nu aan-

Paltrok 'De Eenhoorn' nog in vol bedrijf. Foto ± 1923.

wezig dus werd de molen omhoog gebracht, door middel van het zogenaamde opzetten. (Zie Informatie I t/m X, bladzijde 16.)

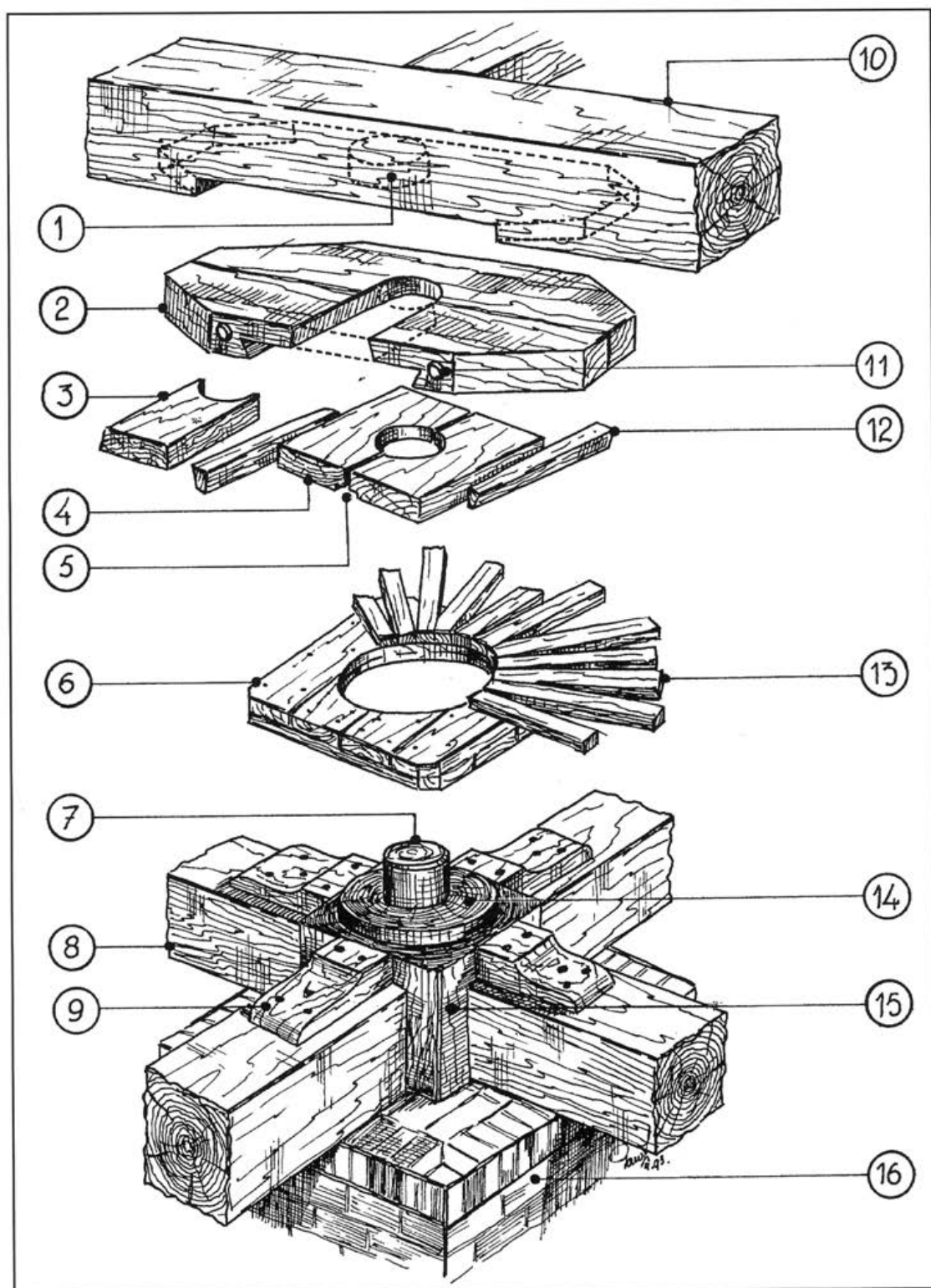
Nu moet men weten dat een paltrok bijna met haar gehele (85 a 90 %) gewicht rust op een centraal binnen de ringmuur geplaatste koningspoer. Het grootste probleem van het zwaar kruien moest dus daar liggen. Om bij dit zo belangrijke draaipunt te kunnen komen is men verplicht via een luik in de hel te kruipen. Dit is een circelvormige, bijna aardedonkere, van spinnen en spinrag voorziene, onaantrekkelijke ruimte. De koningspoer is een uit metselwerk opgetrokken blok van meer dan een meter in het vierkant, waar overheen twee forse kruisbalken zijn gelegd. Deze balken kruisen elkaar precies midden boven de poer en over deze kruising is een zware eiken blok - kortweg de koning - geplaatst. Dit blok heeft dezelfde vorm als het onderste einde van een standaard van een standerdmolen.

Bovenop de koning is een tweetraps pen (zie bijgaande afb.) uitgespaard, waarvan om het dunste deel, van ongeveer 250 mm in diameter de sleutel-

of staartbalk draait van de molen zelf. Het veel groter in diameter eronder gelegen, veel minder hoge deel, is het eigenlijke draagvlak waarop de molen rust. Dit deel van de koning heeft nog een tweede functie daar hieromheen ook de kraag draait, waarop de spoorstokken van de rollenwagens zijn aangebracht. Dit zijn echter niet alle onderdelen die behoren bij het draaipunt, er zijn nog diverse andere delen die onder andere de sterke slijtage veroorzaken door het grote gewicht, op dienen te vangen.

Het bijkomende voordeel bij een dergelijke reparatie is dat men als vrijwilliger dan eindelijk eens in de gelegenheid is om alle zo goed verborgen onderdelen in ogenschouw te nemen en op papier te zetten. Bij de paltrok "De Eenhoorn" verkeert men in de gezegende omstandigheden, dat daar een vrijwilliger rondloopt die dit dan ook als zijn taak heeft opgevat. En er kan gerust gezegd worden dat dit op papierzetten zo grondig gebeurt dat we eigenlijk de stille wens hebben dat van dit tekenwerk nog eens een map verschijnt of iets dergelijks.

Tijdens de laatstgehouden jaarvergadering kwam

ik met deze tekenaar in gesprek met als gevolg: deze naar ik hoop veel verklarende tekening, betreffende de koning enz. De onderdelen zijn alle in volgorde van aanbrengen afgebeeld, waarmee het voor een ieder duidelijk moet zijn hoe een en ander in elkaar steekt, diep onder de molen verborgen en in duisternis gehuld.

1. Gat in de sleutelbalk waarom de molen draait
2. Kussen
3. Sluitstuk voor 2., tevens smeergat
4. Vulblokken
5. Uitsparing in de vulblokken voor het aanbrengen van smeervet

6. Kraag
7. Koningspen
8. Kruisbalk
9. Console of steunklos
10. Sleutel of staartbalk
11. Spijlbout
12. Sluitwig voor 4.
13. Spoorstokken
14. Zetelvlak voor de molen
15. Koning
16. Koningspoer

HET WEER ZOALS HET WAS I

Het weer beschrijven van een periode die reeds langer dan een maand voorbij is, is nooit zo interessant. Het is zelfs vrij ondankbaar werk.

Molenaars hoor je daarover wel zeggen: 'Ouwe koek. Geen kunst om daarover te schrijven. Zou hij voor het weer op zijn eigen molen wel een behoorlijke verwachting kunnen maken?' En gelijk hebben ze.

Een uur vooruit kijken bij het weer is moeilijker en zeker zo nuttig.

Wanneer het praten over het weer van de nabije toekomst het enige interessante was zou er inderdaad niets anders meer hoeven te verschijnen dan het weerkaartje in de krant. Geen enkel weerboek zou er meer op de markt hoeven te komen. Want geen enkel boek geeft een weersverwachting voor b.v. 27 augustus 1993, of voor de komende Kerstdagen, om maar iets te noemen. O ja, de Enkhuizer Almanak...?

Wanneer er dan toch een stukje als dit verschijnt, dan moet het gaan over iets dat opvalt, dat spectaculair is, of ingrijpend voor de molenaar.

Ik wil het in dit verband hebben over de laatste week van april en de eerste decade van mei. Niet te gedetailleerd maar meer globaal. Gebeurde er dan zo veel bijzonders? Waren er dan zulke grote uitschieters? Ja en nee. Voor de oppervlakkige weerbeleving was het in het algemeen mooi weer. Warm voor de tijd van het jaar, met de warmste Koninginnedag sinds...? Warm, maar niet in de kuststreken. Veelal was er wind tussen oost en noord.

Een erg opvallende zaak voor de 'regelmatige molenaar' was het feit dat de wind in de loop van de dag zo veranderde en ook zeer ongelijk was. Hoe vaak het niet voorkwam dat de ketting moest worden omgelegd en dat de zeilen sloegen op het hek? Het gebeurde vrijwel dagelijks. In het algemeen kromp de wind in de loop van de dag. 's Morgens oost en geleidelijk in de middag naar NNO. Het algemene verschijnsel dat de wind steeds naar NNO tot NNW wil gaan zie je vooral in het voorjaar en vooral als de temperatuur boven land vrij hoog

wordt. Ik realiseer me plotseling dat dit fenomeen zich in het oosten en zuiden veel minder zal voordoen. Maar goed, misschien verhuist er eens een Limburger naar het westen, wie weet?

Eenmaal ging het iets anders. Op zaterdag 24 april zat de wind 's morgens in het midden van het land ZZW en was zwak. Ik hoorde dat de wind in Noord Holland in de middag zo ongeveer achterstevoren was gegaan. Die bewuste middag kon ik zelf helaas niet op de molen zijn (misschien maar gelukkig!).

Ook uit het midden van het land hoorde ik dat bij het afhaken het laatste zeil hier en daar bol stond. Deze zeewindinval zal dan ook wel het hele westen hebben getroffen.

De laatste week van april stond de molen telkens ongeveer op het NO-sten, maar op zaterdag 1 mei was er een zwakke ZZW wind, dus, kruien maar. Op de dag van de arbeid hoort dat ook nietwaar? Achteraf wel jammer want de volgende week was het weer NNO-sten wind wat de klok sloeg. Nader gepreciseerd: een wind tussen O en NNW. Steeds in de loop van de middag flink toenemend, zodat er gezwich moest worden en dat elke dag maar weer.

Op Molendag 8 mei hadden we hier een NO tot NNO-wind, met dezelfde eigenaardigheden van alle dagen ervoor. Verder prima om te malen. In de loop van de dag was er wat altocumulus te zien, zelfs met enige castellanus, de bekende voorbode van onweer. Geonweerd heeft het hier niet, maar er ontstond wel een heuse bui met enkele grote druppels regen. Een buitje, toch wel met enige pretenties. De verwachting was ook een kleine kans op een plaatselijke (onweers)bui.

De verwachting voor zondag 9 mei was: mooi weer, warm, maar nu veel meer kans op onweer. Dat bleek perfect te kloppen. Deze zondag (moederdag) was een pracht gelegenheid om het hele tafereel van de ontwikkeling van onweer eens aandachtig uit de tuinstoel gade te slaan.

Op weg van Breukelen naar Zevenbergen (NB)

was er aanvankelijk nog geen wolkje te zien. In de buurt van Gorinchem verscheen de allereerste stapelwolk. Binnen een half uurtje was meer dan de helft van de lucht bedekt met grote cumuluswolken. Werkelijk overal schoten de torens omhoog. Een pracht gezicht wanneer ze door de zon werden beschenen, maar ook wanneer de zon er achter staat. Alle tinten, van het felste wit tot alle tinten grijs. Sommige delen van de wolken zijn prachtig transparant door het sterke zonlicht. Felle stralen schieten als het ware van de wolken af. Na enkele uren is de gehele hemel bedekt. Recht boven onze luie stoelen is de donkere onderkant van een wolk als een onregelmatige vlek te zien. Onder de visite ontploft zich de discussie of het zal gaan regenen.

De optimisten, bang dat de luie stoel buiten spoedig vervuult moet worden voor een benauwd verblijf in huis, houden het er op dat het wel mee zal vallen. Voor mezelf en m'n naaste omgeving, heb ik allang uitgemaakt dat deze vlek echt wel een bui zal worden en dat er ook onweer zal komen. De vlek wordt donkerder en verplaatst zich maar heel langzaam naar het westen. Op een zeker moment is er een kans om langs de donkere onderkant de bovenzijde van de bui gade te slaan. Helemaal bovenaan is er zich uitspreidende dunne, doorzichtige sluierbewolking. Aanvankelijk is dit het enige dat van de bovenkant zichtbaar is. Het duidt erop dat de wolk al heel hoog is doorgestoten dat er een aambeeld moet zijn, ook al is dat nog niet zichtbaar. Wanneer de donkere onderkant weer iets verder is geschoven, is het mogelijk wat meer van de echte top te zien. Recht omhoog kijkend is prachtig de verijzing te zien die is ontstaan. Vlak onder de top zijn dicht op elkaar streperige gedeelten te zien, die in een soort trechtervorm, naar beneden en naar het centrum van de wolk zijn gericht. Aan de grond regent het echter nog steeds niet.

Het duurt niet lang meer en dan zijn aan de westelijke horizon donkere strepen te zien onder aan de wolk. Dat is wel degelijk regen. Het eerste gerommel is nu ook te horen.

We vertrekken van Zevenbergen naar Dordrecht en onderweg wordt het onweer steeds erger. Regelmatig zijn lange horizontale flitsen te zien. Eenmaal aangekomen barst het pas echt los. In allerijl moet eerst de veestapel (pony's) worden binnengebracht. Nog knap gevaarlijk bij die grote ijzeren landhekken.

Plensregen, windstoten en bliksem houden niet meer op. Een echt warmteontweer, horizontale bliksem had vervuult de overhand. Van inslagen heb ik niets gehoord. Hetgeen uiteraard niet inhoudt dat ze er niet geweest zouden zijn.

Weer terug in Breukelen is er nog lange tijd vuurwerk te zien in noordelijke richting. Later bleek dat ten gevolge van het barre weer een kettingsbotsing in de Zeeburgertunnel was ontstaan. Te Zaandam viel 50 mm regen in een half uur en in totaal viel er 70 mm, hetgeen uitzonderlijk genoemd mag worden.

De temperatuur is flink gezakt, maar, hoe zal het morgen zijn?

Dat bleek, net als vorige dagen, van hetzelfde laken een pak. Weer wind uit NO, of daaromtrent. Op maandag werd de molen in de vroege middag naar O gekruide, maar bij het voorleggen van het eerste zeil blijkt dat de wind weer naar het noorden wil...

Op het eind van de middag staat de molen NNO te draaien als er in het oosten een grote cumulonimbus ontstaat in een overigens onbewolkte hemel. Het gaat heel snel en ineens staat de molen stil. Nu geen zee-inval meer, maar bui-inval. De grote wolk, al is hij nog op afstand laat duidelijk merken dat hij er is. Zo snel mogelijk worden de zeilen weggerold. In het ZO-sten is er bovenin de wolk een lichtroze plek. Ook in het ZW-sten beginnen de wolken nu te groeien. Boven het inmiddels ontstane aambeeld ontstaan langs de bovenrand twee, en later drie parallelle banden, die het aambeeld als het ware toedekken. Ze ontstaan door de snelle opstijging boven de wolk. Meer op de voorgrond ontstaat nog een flinke stapelwolk, als een soort zuil ter completering van het toneel.

De wolk wordt steeds groter en ik ben benieuwd of het al ergens onweert. Een druk op de middengolftoets van de radio maakt het duidelijk. Aan kraken geen gebrek.

Ook nu weer binnen ongeveer twee uur van niets aan de lucht tot uitgebreid onweer. De natuur is tot veel in staat. En; het is vroeg zomer dit jaar...

Jan Kurver

HET WEER ZOALS HET WAS II

Rond deze tijd van het jaar kan het gemakkelijk tot onweer komen. Bepaalde wolkensoorten kunnen een duidelijk voorteken vormen voor het te verwachten zware weer.

Een flinke onweersbui is voor sommigen iets angst-aanjagends. Men is er bang voor. Veel kinderen en ook dieren kruipen, zoals men wel zegt, in hun schulp, onder moeders rokken. Anderen vinden

onweer een prachtig mooi natuurverschijnsel. Iets om aandachtig gade te slaan.

Daar is niets op tegen. Het wordt anders als er veel schade ontstaat door de wind die bij zo'n bui voorkomt. Wanneer de bui dan ook nog gepaard gaat met een echte windhoos, verandert de waardering voor het natuurverschijnsel op slag.

Het geamuseerd kijken naar de bui slaat plotseling

om in de ongewenste noodzaak om het vege lijf te redden.

Uit het verleden kennen we de hozen van Tricht en Borculo, om er slechts enkele te noemen. Meer recent zijn de hozen op de Waddeneilanden. Een windhoos uit veel vroeger tijd is die in het Friese Wartenah. Deze vond plaats op Pinkstermaandag 4 juli 1770.

In het Leeuwarder Nieuwsblad van 14 maart 1936 (waarvan mij een kopie werd toegestuurd) stond een prachtig gedetailleerd verhaal daarover.

In oude stijl wordt haarfijn verteld wat er allemaal gebeurde en wat er zoal aan schade was ontstaan. Het dorp Wartenah was rijk aan molens - meest spinnekoppen - en ook zij ontsprongen de dans niet. Weliswaar lang, maar heel curieus, is het volgende verhaal...

Een omstandig verhaal van een onweder.

Stel u gerust, lezer. Wartenah bestaat nog! Het sensationele nieuws, dat wij u hierbij brengen, is al 165 jaar oud, maar daardoor des te merkwaardiger.

In 1859 heeft Wietsche Eizes Weima te Wartenah met zeer fraaie hand in een eenvoudig opschriftboekje het verhaal overgeschreven, dat een zekere S.U. Visker in 1770 heeft opgesteld over een cycloon, die toen Wartenah heeft getroffen. Welk verband er bestaat tussen Wietsche Weima en Visker, is ons onbekend. Het opschriftboekje is zorgvuldig in de familie bewaard.

De schrijfster zelve heeft blijkbaar indertijd het boekje ingenaaid in een oude Patentbrief voor het dienstjaar 1857-'58, waarbij aan Roel Walda te Wartenah patent wordt afgegeven als "eigenaar van een overdekt kofke, genaamd Twee Gebroeders, groot 7 (?) ton volgens rijksmeting te Wargen den 11 Julij 1859, no. 61, en dienende tot vervoer van koopmansgoederen", welke patentbrief 27 Mei 1857 te Grouw is afgegeven en namens het gemeentebestuur ondertekend door O. Bergsma.

Het fraaie schrift van Wietsche Weima legt een sprekend getuigenis af van het goede onderwijs aan de toenmalige dorpschool.

De kerk die in dit verhaal wordt vermeld, is een andere dan de tegenwoordige. Zij werd negen jaar na het cycloonjaar afgebroken en in 1780 door de tegenwoordige vervangen.

En thans het verhaal dat geheel de indruk maakt van een "ooggetuige-verslag".

"Omstandige Beschrijving van een ontzachelijk onweder in het Dorp Oosten op Pinkstermaandag den 4 Julij 1770 voorgevallen.

S.U. Visker

Mijn Heer.

Op UED. verzoek om een omstandig verhaal te laten toekomen van het onweder op de 4 dezer in ons dorp voorgevallen dient het volgende.

Des avonds tegen Zes Uur hadden wij hier een stijve koelte uit het Zuid-Oosten met een betrokken lucht, het zwerk dreef uit het Zuid-Westen met donkere wolken, die als tegen elkaar aan dreven en zoo laag dat ze als op Aarde

schenen neder te storten;

waarop de wind uitschoot naar het Zuid-Westen. Toen kwam er een draaijing in de lucht, zoodat de wolken uit het Zuid-Oosten en Zuid-Westen met een sterke drift wind en regen op ons dorp aanviel en zelfs zoo, dat een zwaar hek in het land aan stukken geslagen is, waarvan de stukken in een ander land zoo diep waren neder gevallen, dat een mens alleen niet in staat was om de zelve uit de grond te halen.

Toen viel de draaijing der wolken op een watermolen, waardoor dezelve opgeligt wierd, doch op zijn plaats staan, maar het koblink en de roeden vloegen er af.

Toen zette zich de draaijing der wolken op een tweede molen en ligte dezelve eerst geheel omhoog, doch op zijn plaats weder neer komende, wierd dezelve ten tweeden maal opgenomen en zoo geheel en al in een sloot geworpen, enige voeten ver van de standplaats der molen af.

In den tuin van den schoolmeester nam de zelve genoegzaam alle koppen van de boomen af, het steenen spits van de huizing is daar afgescheurd en op de grond gevallen, doch bij geluk dat daar niemand onder was heeft dat geen schade toegebracht;

de lijst om de schoorsteen van het schoolhuis is daar afgeworpen en op het kerkhof weder gevonden. Een paard in het land loopende is in de sloot geworpen.

Een zware barte, een gansch eind van het dorp af in het land liggende, is daar als afgetrokken en weder gevonden in een tuintje in ons dorp. Geen van alle inwoners is in staat om te zeggen hoe dat geschied is, want het was zoo duister als de nacht, verzeeld van een geweldigen wind, gebulder en geraas, dat elk als het ware meende, dat het de laatste dag was, de groente uit het water als vlag en gras vloog tusschen Hemel en Aarde, dat men

bijna niets onderscheiden

konde, veele van de inwoners meenden dat ze van de aarde wierden opgeligt, de muren en wanden bewogen en schudden, waardoor vele zijn gescheurd en verzet.

Geloofwaardige menschen die buiten ons dorp woonden, hebben mij verhaald, dat zij op dien tijd met haar huisgezin de beide klokken van ons dorp hebben hooren aanslaan en een bliksemstraal als of het dorp in brand was, verzeeld met zware donder gezien hebben.

Een bollepraam, liggende in de vaart die door het dorp loopt, is de mast van dezelve die geef en sterk was midden door gebroken. En twee oude jagthuizen, daarbij zijnde, die bijkans niet langer konden staan, is geen rietje afgevlogen en onbeschadigd gebleven.

Weinig daar vandaan lagen twee Hollandsche vaarders met talhout, waarvan de eene zijn zeil met een zeildek op de zeilladder gebonden had, is het zeil tusschen het dek weggevlogen, over de huizen heen, medenemende een lijst van de schoorsteen van een nabij staand huis, en is gevonden midden in een tuin over de boomen, het dek met de ladder, luiken, boomen en haken lagen bij het schip neer in het water; doch wat zeldzaam is, de last van het talhout is onbeschadigd en in orde blijven liggen. Integendeel is het talhout van de tweede schuit door de Engelsche raamten heen gedreven van de nabij staande huizen, ja zelfs tot in de kamers en op de bedden en ook veel over de huizen heen; de luiken van het schip zijn over de straten en tuinen gevlogen.

Een vrouw, met haar kind in de kamer zijnde, door verbaastheid van zulk ontzagchelijk weer met het zelve willende vluchten, en de man uit verbaastheid naar zijn vrouw en kind willende om die te helpen, slaat de deur tusschen die twee vertrekken zoo geweldig toe, dat geen van beiden in staat was dezelve op te krijgen, waardoor ze niet bij elkander konden komen, waarop de pannen van het dak afvlogen en het kap voor het meerendele instorte, toen ging de deur vanzelf open, doch man noch vrouw waren niet in staat toen bij elkander te komen door de groote ontsteltenis.

Een nieuwe schuit, liggende nog zonder mast aan de eene zijde van het land, is geheel op het land gerukt, het welk door duizend menschen door het trekken met een touw onmogelijk had kunnen geschieden.

Een zware lindeboom, staande in een naauw straatje, is met al zijn wortels uit de grond gerukt en heeft zoveel

van de straat meede genomen

dat men de wortels der boom niet konde zien, en aan de huizen echter geen schade toegebracht, dat bijna onmogelijk zoude geweest zijn als men de boom uit de grond had willen kappen zonder schade aan de huizen toe te brengen.

Aan een huis nevens de boom is de lijst van de schoorsteen afgevlogen, welke men tot nog toe op den 18 Julij niet heeft weder gevonden. Een zware peereboom, bijan 120 treden daarvan af, is meede uit de aarde gerukt op een wijze, dat het door menschenhanden onmogelijk zoo zoude kunnen geschieden.

Een groote scheepstimmerwerf, zoo goed als nieuw, is plotselijk ter neder geworpen, en een jongeling van 16 jaren oud, daarin liggende te slapen, door het geraas en gekraak wakker wordende, meende te vluchten, is daar onder gebleven, doch niet bezeerd geworden.

Aan molens geen gebrek rond Wartena. Op een kaart van 1851-1855 tellen we er al 14.

Een boerin klampte zich vast aan het gras.

Dwars over bovengemelde werf stond een klein scheepstimmerhuis, het welk meede is van de plaats gerukt en in de vaart gevlogen, zodat men zeggen zoude dat daar nooit een werf gestaan had.

Daaraan volgt een grote timmerschuur waarin twee nieuwe schepen stonden, vanwelk een door het vallen van de zware balken genoegzaam verbrijst is, doch het ander onbeschadigd, maar was met Puin en Keizel rondom bedekt. Gemelde timmerwerf, naar het huis toe gevallen zijnde, is het onbegrijpelijk dat het zelve niet is verbrijst, groote boomen die voor de deur stonden, zijn met wortel en al uit de aarde gerukt en met de kruinen tegen het huis aan gevallen, zoo dat alle glazen in stukken zijn. De weduwe die in dit huis woont met haar kinders en zusters, zeggen in het generaal, dat ze boven als beneden in het huis niet als vuur gezien hebben, zoo dat zij dachten dat het in volle vlam zoude staan, en dat zij noch van het omvallen van de timmerwerf, noch van het uit de grond rukken der boomen iets gehoord hebben, maar meenden dat alles zoude worden ondersteboven gekeerd, door het geraas en gebulder dat in en om haar huis was.

Eenige schreden daar van daan was een boer met zijn zoon en dochter te melken op het land, toen zij het gebulder der wind hoorden aankomen en zagen dat het duister begon te worden. Zoo gingen zij onder de koeijen weg en stonden alle drie bij elkander. Toen het weer bij hen kwam stond de oude man al bedwelmd, gelijk ook de zoon. De dochter werd

onder de voeten gesmeten

en rolde langs de aarde, en dan een weinig boven de aarde wel 100 schreden van haar vader af. De vader weder bij zijn verstand gekomen zijnde, wist niet waar zijn zoon en dochter gebleven waren, hoewel de zoon maar 10 schreden ver van de oude man was voortgedreven, zoo dat vader nogh zoon niet wisten op wat wijze zij die distantie van elkander waren afgekomen, doch de dochter, die bij haar verstand gebleven was, naar haar toeloopende, verhaalde hun op wat wijze zij van elkander gekomen waren.

Een molen, daar wat vanaf staande, was geheel van zijn plaats gerukt en in alle stukken in een sloot gevallen.

Een boerin bij haar huis zittende te melken, is plotseling ter aarde gesmeten, doch slaat haar handen in het gras, dat zoo lang was, om zich vast te houden en bleef zoo lang liggen dat het weer bedaarde, en omziende vindt zij haar melkemmer wel tien schreden van haar af staan, welke eer zij neder gesmeten was bijna vol melk was geweest, en stond nu regt over einde, doch ledig zonder melk. Verder bij haar omziende, zag zij haar nieuwe jagthuis genoegzaam in de sloot geworpen en het jagt tussen vier paalen liggen.

Haar buurman met zijn zoon en meid mede onder de koeijen zittende te melken, zag de boer het weer aankomen en ging naar huis doch de zoon en de meid waren niet in staat om weg te komen, zagen

dat haar molen rondom draaide en van boven tot onderen

aan stukken gescheurd

werd en de melk miste ook uit hare emmers, ofschoon dat ze regt stonden zoo als het behoorde, enige schreden verder van haar als zij gestaan hadden.

De kerk in het Dorp staande, is het lood van boven afgevlogen, het eene end was zoo net zamen gerold, als of het door menschen handen was geschied, of zoo als men bij de loodgieters in de winkels zamen gerold ziet. Daarbij zijn van de kerk meer dan 200 pannen afgevlogen boven bij de naal weg alwaar het lood over had gelegen. Een glas in de kerk is voor een gedeelte gebroken of ingeslagen waarop een wapen van de Secretaris Idzardi geschilderd was, doch het wapen en het leezen is geheel gebleven, maar het lofwerk is weg.

Een leuning van de draaibrug over de vaart, lang 8 voet, was met ijzerwerk sterk vast gemaakt, is daar afgebroken, en de paal daar de leuning aan vast was, is gescheurd van boven tot onderen.

Voorts is in het dorp nog veel schade geschied, zoo aan boomen, huizen, daken, als ander iets,

gelijk aan vele menschen die hier geweest zijn om dit dorp te bezien klaar gebleken is.

Bijzonder heeft dit weer in een hof veel schade aangebragt, want genoegzaam zijn alle boomen uit de grond gerukt, uitgezonderd de jonge.

Daar naast stond een vrouw in huis bezig om hare huishouding waar te nemen, welke het raamt uit de muur in het aangezicht kreeg, waardoor dezelve bezeerd werd.

Het is ten hoogste te verwonderen dat door dit schrikkelijk onweer geen menschen zijn omgekomen, daar men in de puinhopen vele doode vogels, die verpletterd waren, gevonden heeft.

Tot het onweder in bedaren was, kwam een ieder als verslagen voor den dag, niet wetende wat er al gebeurd was, en zagen daar met bedroefde oogen de verwoeste huizen, uitgerukte boomen, stukkene glazen, omvergeworpen schoorsteenen, reddeloze scheepen, het water vol aeler hande goederen, de gevels en daken der huizen, als met vlag en vuilnis besmeten, enz.

Hiermede meen ik aan UED. verzoek voldaan te hebben en ben met veel achting UED. dw. dienaar

S: U: VISKER

ONDERHOUDS- EN RESTAURATIESUBSIDIE EEN ONDOORZICHTIGE ZAAK?

Inderdaad heeft dit onderwerp voor velen onduidelijkheden; deze belangrijke zaak is veelal een ondoorzichtig geheel.

Vaak worden oude en nieuwe regelingen door elkaar gehaald, waardoor misverstanden en irritaties ontstaan. Elke verandering op deze regels wordt weliswaar gepubliceerd in de Staatscourant maar de doorsnee moleneigenaar en molenaar weet alleen van horen en zeggen dat deze krant bestaat. Toch berust het geveugelde gezegde "Iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen" op het publiceren van wijzigingen en aankondigingen van nieuwe regels en wetten, in dit blad.

Wat de subsidieregeling voor het restaureren en onderhouden van molens betreft hebben wij een uittreksel gemaakt van datgene wat daarover in de wet is vastgelegd.

Vooraf vestigen wij uw aandacht op de iets vetter gedrukte passages in de hierna volgende tekst.

Bewaar deze tekst bij uw molenpapieren en geef ze ook door aan de eigenaar van de molen waarop u maalt. Dit kan van groot belang zijn, vooral als men de gevolgen naar waarde weet te schatten van datgene wat wordt gesteld in de laatste twee regels van dit artikel.

RIJKSSUBSIDIE ONDERHOUD VAN BESCHERMDE MONUMENTEN, DE NIEUWE BEPALINGEN

**Staatsblad 5 december 1989, nr. 529
Inwerkingtreding 1 februari 1990**

Deze komen in de plaats van de circulaires betreffende subsidiëring t.b.v. instandhouding 1969 en t.b.v. onderhoud van 1984 en 1986.

Art. 3

De eigenaar, pachter of huurder van een wind- of watermolen (waartoe ook een gemeente behoort die eigenaar, pachter of huurder is) kan aanspraak maken op subsidie voor onderhoudswerkzaamheden,

indien deze,

1. niet gedekt worden door enige verzekering
2. niet gedekt worden door een andere rijkssubsidieregeling of B.W.O. (Wet Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd).

De minister kan een jaarlijkse subsidie verlenen in de kosten van onderhoud als:

- het een wind- of watermolen betreft die als zodanig in bedrijf is, of die maalvaardig is maar niet in bedrijf,
- naar het oordeel van de minister aan de buitenkant sober en doelmatig onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd ten behoeve van het wind- en waterdicht houden van het monument,
- deze werkzaamheden er op gericht zijn het **monument** als zodanig in stand te houden.

Hij ook subsidie verlenen in de kosten van naar zijn oordeel sober en doelmatig uitgevoerde werken voor onderhoud aan het gaande werk.

Art. 4.3

De subsidie voor **een in bedrijf zijnde wind- of watermolen** bedraagt 40% van de totale kosten van de onderhoudswerkzaamheden, inclusief het gaande werk, die verricht zijn in het jaar waarvoor de subsidie wordt aangevraagd, tot een subsidiebedrag van ten hoogste f 2.000,- per jaar. Dit komt neer op een **besteed bedrag van f 5.000,- per jaar**.

Een bedrag kleiner dan f 100,- subsidie per jaar wordt niet verleend. Dus altijd meer besteden dan f 250,- per jaar.

Art. 4.4

Voor **een maalvaardige, niet in bedrijf zijnde molen** bedraagt de jaarlijkse subsidie 40% van de totale kosten aan onderhoudswerkzaamheden, inclusief het gaande werk, die verricht zijn in het jaar waarvoor de subsidie wordt aangevraagd, tot een subsidiebedrag van ten hoogste f 1.200,-. Dit komt neer op een **besteed bedrag van f 3.000,- per jaar**.

Ook hier wordt een subsidiebedrag kleiner dan f 100,- niet verleend, dus per jaar altijd meer dan f 250,- besteden.

Art. 8

Wat te doen om subsidie te verkrijgen bij de minister van W.V.C.

- Door eigenaar, huurder of pachter ingediend, bij de minister (**niet meer via Gemeente of Provincie**) aan de **Rijksdienst voor Monumentenzorg**.
- Direkt na het uitvoeren van de werkzaamheden, maar **vóór 1 april in het jaar, volgend op het jaar waarin de onderhoudswerkzaamheden zijn uitgevoerd**.
- Bij de aanvraag indienen:
 - alle originele rekeningen van de uitgevoerde werkzaamheden met de bewijzen van betaling.
 - Voor bewijzen van betaling van loon aan eigen werknemers (in loondienst) een accountantsverklaring daarvan meezenden.
- Een **bouwkundig inspectierapport** volgens model, opgesteld door een deskundige. Dit mag niet ouder zijn dan 2 jaar, tenzij dit al eerder is overlegd.
- Een **onderhoudsplan volgens model**, dat gedetailleerd inzicht geeft in de voorgenomen onderhoudswerken **over een periode van 10 jaren**, alsmede de kosten daarvan.

Art. 10

Beslissing toekenning:

- In volgorde van binnenkomst.
- Zo spoedig mogelijk na 1 april.
- De vaststelling van het subsidiebedrag wordt per brief medegedeeld.
- Uitbetaling altijd in het jaar volgend op het jaar van uitvoering.

Art. 20

Overige bepalingen:

De aanvrager moet wijzigingen van omstandigheden zo spoedig mogelijk meedelen (bijv. andere volgorde van werken of andere werkzaamheden).

Art. 21

Aan de bevoegde personen alle bewijsstukken tonen en alle inlichtingen verstrekken.

Art. 22

Teveel ontvangen voorschotten of subsidies terugstorten.

Art. 23

Gebruik maken van vastgestelde modellen voor:

- **onderhoudsplan**
- **de aanvraag als bedoeld in artikel 8.**

Art. 26

Sancties: Misbruik door onjuist of onvolledig verstrekken van gegevens wordt gestraft.

Toelichting:

Beschermde monumenten moeten zijn ingeschreven in het Monumentenregister (artikel 1, onderdeel van de Monumentenwet 1988).

Niet beschermde monumenten komen **niet** voor subsidie in aanmerking.

Pooling:

Het gebruiken van subsidies of gedeelten daarvan, van een molen van een eigenaar, gebruiken voor een tweede molen van dezelfde eigenaar, is niet mogelijk. Dit om het jaarlijks plegen van onderhoud te stimuleren.

Als buitenwerkzaamheden noodzakelijkerwijze ook binnenwerkzaamheden inhouden, is er sprake van samenhang. Hierop is de subsidieregeling ook van toepassing. Als werkzaamheden worden aange- merkt:

Daken	- pannen, riet, zink, lood
	- bliksembeveiliging (controle en kleine reparatie)
	- brandbeveiligingsinstallatie (controle en kleine reparatie)
	- schoorstenen
	- goten, regenafvoeren (ook schoonmaken)
Muren	- (voegen en pleisteren)
	- vensterwerk (beglazing)
	- verf- en teerwerk (aan de buitenkant)

De kosten voor het opmaken van een bouw-

kundig inspectierapport en onderhoudsplan.
Kosten lidmaatschap Monumentenwacht.

Oktober 1990

Noot bij art. 4.3 en 4.4

Hier wordt alleen gesproken over de rijksbijdrage van 40%. Daarnaast draagt de provincie 15% bij en de betrokken gemeente 25%. Dus totaal 80%.

De totale subsidie wordt uitgekeerd op dezelfde aanvraag, die het rijk of de gemeente aan de andere instanties doorzendt.

Noot bij art. 8

Is de molen in eigendom bij een stichting, dan zal een deel van het onderhoudswerk door vrijwilligers geschieden. Ook dan kan een uurloon in rekening worden gebracht, zij het dat dit 'loon' natuurlijk niet aan de vrijwilligers wordt uitbetaald, maar aan de instandhouding van de molen ten goede komt. Dit uurloon bedraagt f 15,- per

uur. Het is daartoe noodzakelijk dat de molen door een beheerscommissie wordt beheerd. Deze commissie moet over een eigen postgiro- of bankrekening beschikken. De beheerscommissie brengt de verwerkte uren dan à f 15,- per uur bij de stichting in rekening, die vervolgens deze rekening betaalt aan de beheerscommissie. Vervolgens voert de stichting als eigenaresse deze betaling op, op de aanvraag voor onderhoudssubsidie.

Advies in het algemeen: Alleen een goed onderhouden molen komt in aanmerking voor onderhoudssubsidie. U ontvangt ieder jaar een nieuw formulier als u over het vorig jaar subsidie hebt aangevraagd. Ontvangt u geen informatie, belt u dan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist, tel. 03404-83211, of de gemeente waarin de molen is gelegen. **Vraagt u gedurende twee jaar geen subsidie aan, dan vervalt dat recht op subsidie, want dan is er sprake van 'achterstallig onderhoud'.**

MOLENLANDSCHAP

toen...

nu...

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS T.B.V. DE OPLEIDING

Informatie I t/m X	Algemene informatie over praktijk, molenzeilen, smeren, vangen, het weer, klein onderhoud, bliksemafleider e.d.
Informatie XII	De opbouw van de wipmolen en de achtkante molen (G.J. Pouw)
Informatie XX	Kruiwerken (G.J. Pouw)
Informatie XXI	Weercursus (P.W. Rosier KNMI)
Informatie XXII	Bovenassen (G.J. Pouw en M. van Doornik)

Het boek "Wieksystemen voor polder- en industriemolens" door G.J. Pouw behoort ook tot het lespakket en omvat o.a. de informaties VIII, IX, XIII, XIV en XV.

Bij aanmelding als lid-in-opleiding dient men dit lespakket aan te schaffen omdat dit nodig is bij de opleiding. De prijs is uiterst laag gehouden en bedraagt f 70,-.

Gratis uitgaven:

Statuten en Huishoudelijkreglement
Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. leden-in-opleiding.
Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. geslaagde leden.
De richtlijnen voor het examen voor vrijwillig molenaar.
Modelcontract voor vrijwillige molenaars.
Folder betreffende de Gilde-verzekeringen.

Voor inlichtingen en het bestellen van de hierboven genoemde boeken enz. kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van het Gilde:

Mevr. E.N. Pouw-Schipper, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden. Tel. 02159-45428.

VOOR DE OPLEIDING AANBEVOLEN LITERATUUR

Molens	Ir. F. Stokhuyzen, 5e geheel herziene druk
Opleiding watermolenaar	Ing. J. den Besten Te bestellen d.m.v. storting op postgiro 139754 te Loenen a.d. Vecht van f 50,- (incl. porto).
Zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)
Rond zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)

Beide laatste boeken zijn te bestellen via: girorekening 148232 t.n.v. Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekeningnummer 13.53.85.210 t.n.v. penningmeester cursuscommissie Barendse te Poeldijk. Bestelt u beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 99,- (incl. porto).

Inleveren copy:

Voor Gildebrief no. 3 (verschijningsdatum 15 september 1993) dient Uw copy vóór 1 augustus 1993 bij de Gildebrief-redactie binnen te zijn.

HET GILDE VAN

MOLENAARS